

SÖDUR

SÖJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK

P. LUTTEIN

43

Vastutav toimetaja kol.-leitn. **V. KULAOTS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„**SÕDURI**“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

SISUSTIK:

Uue riikliku korra lävel. *Kindralmajor J. Tõrvand.*

Milles seisab meie jõud. *Kom.-kapten T. Spade.*
Narva kaitsmine 1919. a. alul. *Kolonelleitnant M. Kattai.*

Baltimere blokaad a. a. 1854—1855. *R. Stokoby.*
Dessarmeerimise konverentsi lõpp? *A. K.*

Kaitseliidu õppetegevusest 1933./34. a. *Kolonel-leitnant A. Balder.*

Taktika alalt:

Ülesande nr. 3 lahendus — Kareda üksik-pataljoni eelsalk tegevuses.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest:

Mõtteid õhukaitse korraldamisest väikeriigi oludes.

Hobuveo suurtükiväe liikumiskiiruse suurendamisest.

Vabatahtlik sõjaväeline väljaõpe Norras.

N.-Vene tööstus sõjaväelisel vaatekohast.

Tagavaraväehvitseride elust:

Tagavaraväehvitseride kordamisõppustest 7. jalaväerügemendis.

Sõjakirjandust.

Bibliograafia.

Sport.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekandmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643, või maksta kohalisse postiasutusse toimetuse posti jooksvale arvele nr. 330.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI



Nr. 43 — 28.10.33

Uue riikliku korra lävel.

Uus põhiseadus võimaldab kõvendada riigikaitse ettevalmistamist.

Kindralmajor J. Tõrvand.

Vabadussõjalaste liikumise juhtide eestvedamisel on meie rahvas teinud otsuse riigi elu ümberkorraldamiseks. Revolutsiooni romantikast kantud ja seega eluvõõras põhiseadus on äsja möödunud ajaloolise oktoobri rahvahääletusega iganenuks tunnustatud. Asemele astub uus põhiseadus; ta säilitab kõik õilsa ja väärtusliku mis oli endises, kuid samas annab uued alused riigi valitsemisaparaadi ümberkorraldamiseks tänapäeva tegeliku elu nõuete kohaselt. Vanas põhiseaduses õieti polnud riigi ülesehitamine lõpule viidud — valitsemise üldises skeemis puudus riigipea. Vana põhiseaduse kohaselt arenes meil riigivalitsemise alal teravalt väljendatud „lehmakauplemise süsteem“, poliitilise demagoogia tegemine riiklike ja üldrahvuslike küsimuste lahendamisel, valitsuste ebastabiilsus, võimatus tõmmata kaugemaid sihte, vastutuse puudus jne. Säärases olukorras eriti kannatas riigikaitse korraldamine. Uus põhiseadus tahab kõiki mainitud pahesid kõrvaldada, tahab luua valitsemise süsteemi, mis on suuteline kiirelt ja otsustavalt reageerima sündmustele, on suuteline tõmbama sihte üldrahvuslike aadete kohaselt ning kandma ka vastutust. Arvan selle pärast, et suurem osa kodanikke ja eriti need, kes töötavad juhtidena kaitseorganisatsioonides, tunnevad tõsist headmeelt põhiseaduse muutmise puhul. Rõõmutundele seltsib tänutunne nende vastu, kes ehtsa eesti mehiseme meelega juhtisid rasket võitlust põhiseaduse parandamiseks.

Tuues uue ajastu meie riiklikus elus üldse, toob uus põhiseadus uue ajastu ka riigikaitse korraldamisel. „Sõduri“ veergudel (eriti 1929 ja 1930. a.a.) ja teisel olen avalikult korraldavaltsõna võtnud neist puudustest, mis

riigikaitse alal olid tingitud maksvast põhiseadusest. Ta ise ja temast kasvanud negatiivsed traditsioonid on nüüd kadumas minevikku. Seetõttu ei oleks vist ülearune vähe peatuda selle juures, mida loodame uuest põhiseadusest kui ta maksuma hakkab.

Riigikaitse kõrgema juhtimise alal rahua ajal kujuneb uue põhiseaduse kohaselt normaalne kord. Riigivanem, olles valitud rahva enda poolt ning olles varustatud võimuga, omab vabad käed ning suudab õigeaegselt lahendamisele võtta kõik tähtsamad riigikaitse küsimused. Olles valitud viie aasta peale, ta saab käia neil sihtidel, mis leiab tarvilikuks ning õigeks. Neil sihtidel „edasi raiumine“ kujuneb mõistlikuks tööks raskuste võitmisel, aga mitte „maalemiseks“ demagoogiaga. „Hääletamiste“ juhuslikkuse mõju kaob. Kaitsejõud saavad kõrgemaks juhiks suure autoriteediga isiku aga mitte kolleegiumi, nagu oli seni. Juhtides riigi sise- ja välispoliitikat, saab riigivanem kindlustada rahulikku arengut riigis ning riigikaitsele väga tähtsate välissidemete loomist ja arendamist suunata nendele radadele, mis ei lase tekkida üksijäämise ohtu küsimuse kerkides — kas olla või mitte olla. Olles püsivalt võimul, saab riigivanem sihikindlalt läbi viia kõike seda, mis riigikaitse seisukohalt tähtsuse omab. Seda vaja eriti allakriipsutada ja meelespidada, sest Euroopas ja ka teisel kujuneb rahvusvaheline olukord sunnib riike relvastama, enesekaitseks ettevalmistuma. Meid ses viimases mõttes aga eriti.

Peab arvama, et uue põhiseaduse maksuma hakkamisel leiavad ka õiget lahendust aastaid päevakorras seisnud Vägede Juha

taja küsimus. On vaja kindlaks määrata väejuht, kes viib lahingusse meie kaitsejõud. Need viimased peavad olema korraldatud kooskõlas selle väejuhi arusaamistega. See väejuht peab automaatselt muutuma põhiseaduses sõjakorras ettenähtud Vägede Ülemjuhatajaks. Ta peab kandma täielikku vastutust rahuaegse kaitsejõudude ettevalmistuse eest. Kas see väejuht rahuajal on Kaitseminister või eriliselt määratav Vägede Juhataja, või saab seda veel teisiti lahendada, on ise küsimus ja nõuab omaette kaalumist.

Riigikaitse juhtimine sõja ajal maksva põhiseaduse kohaselt oleks võinud kujuneda aegaviitvaks ja selgrootuks. Uus põhiseadus annab sõja kui üldrahvusliku heitluse juhtimise riigivanema kätte. Tuginedes oma autoriteedile tal on võimalus kõiki rahvakihete ühisele võitlusrindele kutsuda, juba idus kõrvaldades lahkpüüded ja hoida sõja ajal tarvilikku sisemist rahu. Tuleb alati meelepidada, et tulevane sõda õhujõudude abil teeb kogu meie riigi territooriumi sõjateatriks. Sõjateatril alati on valitsenud tsentraliseeritud võim, mis koondatud vastutust kandva juhi kätte. Uus põhiseadus on loonud säärase juhi poliitilisel alal riigivanema näol. Koos Vägede Ülemjuhatajaga, kes kannab vastutust sõjaliste operatsioonide eest, võib riigivanem sõjakorral kiirelt ja kindlalt ning otstarbekohaselt teha otsuseid. Kui veel rahuaegse tööga on riik ja kogu rahvas organiseeritud sõjaks, siis on kindel, et uue valitsemise korra juures kõik materjalsed ja moraalsed ressursid riikliku rippumatus kaitseks kaalule paisatakse õigel ajal ning õigel kohal.

Rahuaegse sõjaks või enesekaitseks ettevalmistamise alal uus põhiseadus loob hoopis uued väljavaated. Paljude aastate jooksul tehtud tähelepanekute järele võin kinnitada, et endise valitsemise süsteemi juures riigikaitse küsimused sageli tahaplaanile tõrjuti. Mitte sellepärast, et võimul olevad isikud ei tahtnud küllalt tähelepanu pöörata riigikaitsele, vaid nad seda lihtsalt ei saanud. Liiga palju oli politikat, „lehma kauplemisi“ ja koos sellega kompromisse seal, kus õieti neid ei oleks tohtinud olla. Omavahelises võitlustuhinas unustati, et Eesti on alles algamas oma iseseisvat elu, et sellepärast ja meid ümbritsevas olukorras riigikaitset tuleb eriliselt silmaspidada. Kui oli vaja riigi majapidamist tasakaalus hoida, siis kerge käega ja esimeses joones tehti kärpimisi riigikaitse alal. Poliitilised juhid harilikult püüdsid sellepoole, et riigikaitse kulud nende ajal oleks väikse-

mad. See oli nagu trumbiks poliitilises võitluses üksikute võimulolijate ja parteide kättes. Parteiline ajakirjandus eranditult ikka kiitis heaks, kui ühel või teisel valitsusel, ühel või teisel ministril „õnnestus“ riigikaitse kulusid vähendada. Vanades parlamentaarsetes riikides rahvaesindus harilikult avaldab suurt huvi riigi julgeolekut puutuvate küsimuste vastu. Sama teeb poliitiline ajakirjandus. Meil kahjuks on seni teisiti olnud. Ma ei eksi kui kinnitan, et meie rahvaesinduses pole kunagi püütud selgusele jõuda, mida õieti v a j a b Eesti enesekaitseks. Ka siis mitte, kui pärast 1. dets. 1924 silmadel nagu kate võeti. Riigikaitse omas tervikus, kogu oma muredega jäi „terra incognita“ ka eelarvete arutamiste puhul. Käesoleval aastal Riigikaitse Nõukogu asutamisega olukord märksa paranes, kuid maksev valitsemise süsteem oma lõpmatute kriisidega takistas ka mainitud kõrge asutuse tööd. Et meil seni ei pööratud küllalt tähelepanu riigikaitse küsimustele, olenes osalt ka neist illusioonidest, mis tekkisid rahvusvahelise „rahu organiseerimise“ püüete tulemusena. Mõned juhtivad isikud olid heas usus, et sel alal jõutakse kindlate ja kohustavate otsusteni. Teised löiksid poliitilist profiiti kogu sellest desarmeerimise värgist. Elu realteet on aga need illusioonid purustanud. Juba kõneldakse, et relvastamine on parim abinõu tööpuuduse kaotamiseks!... Ja palju ongi selles tõtt.

Olen kindlas usus, et uus põhiseadus järevalt murrab senised harjumused. Riigivanema juures eksisteeriv Riigikaitse Nõukogu saab edaspidi kavakindlalt ja õigeaegselt läbikaaluda riigikaitse vajadused ja püüab ka leida võimalusi nende rahuldamiseks. Siin peab küll ka tähendama, et meie ressursid kunagi ei küüni selleni, et saavutada täielikku rahuldamist, sest modern sõjatehnika ning relvastus on väga kallid ning meie vajadused neil aladel liiga suured. Kuid näib siiski aeg kätte jõudvat, kus aratunud vajadusi püütakse ka rahuldada, leides abinõusid kulude vähendamiseks teisel. Kuidasa seda vähendamist saavutada, selgub alles vaid siis, kui riigivalitsemise aparaat on ümberkorraldatud uue põhiseaduse kohaselt ja kui riiki juhtiv riigivanem rahvaesinduse kaasabil kindlaks määrab riiklike vajaduste rahuldamise üldised suunad ja intensiivsuse üksikutel aladel.

Valitsemise töös edaspidi tuleb ilmsiks suurem sisemine kooskõla ning sihikindlus, mis annab nii mõndagi positiivset riigikaitse ettevalmistamisel. Riigivanem omades alaliselt ülevaate riigikaitse vajadus-



K. Päts

Uus riigivanem.

test ning kandes vastutust, ei saa jätta kaalumata ühegi olulisema küsimuse otsustamisel, kuis üks või teine lahendus mõjub riigikaitsele. Seda sellepärast, et tänapäeva oludes ja eriti meil kogu riikliku elu korraldamine alatasa puutub kokku riikliku julgeoleku ja selle tagamise probleemidega. Võtame näiteks noorsoo kasvatamise ala koolis, kodus, väljaspool kodu. Kui sel alal on üles seatud kindlad sihid, saab noortsugu kasvatada ka nende sihtide kohaselt. Ei saa ette kujutada edaspidi sääraseid asju, kus sotsialistid-direktor õpetajate seminaris mõjutab oma kasvandikke internatsionaali ja mässu suunas (1. dets. mässajaist oli üks osa kooliealist noortsugu ja just endisi seminari õpilasi). Ei saa ette kujutada, et meie ülikoolis edaspidi leiduksid professorid, kes üliõpi-

lastesse ja rahvamassidesse süvendavad mõtet riigiäraandmiseks sõja esimesil päevil. Ei saa ette kujutada, et haridusministriks edaspidi tuleksid inimesed, kes ei seisa rahvuslikul platformil. Nii võib arvata vähemalt rahvahääletuse tagajärgede ja praegu maad võtnud anti-marxistliku meelsuse järele massides.

See viimane väärrib erilist allakriipsutamist, sest ühiskonna killunemine maailmas vaateliselt ei ole riigikaitse seisukohalt kuidagi viisi lubatav. Peab arvama, et edaspidi eesti töölised ja tööandjad, olles juhitud rahva enda poolt valitud riigivanemalt, suudavad jälle end eestlastena leida, lüüa käed kokku ja ühiselt asuda riigi ülesehitamisele. Peab arvama, et riigivanem suudab

olla nii töölise kui tööandja huvide valvel, mõistlikult neid huviseid kooskõlastades. Sel asjaolul saab olema ääretu tähtsus sõja korral.

Rahvusliku üksmeele tõustes, maailma vaateliste lahkkelide ja parteidevaheliste tülide nõrgenedes, riigi ja rahva sihikindlalt juhitavaks muutudes peab muutuma intensiivsemaks kogu meie kultuuriline ja majanduseline areng. Sellega saavutatakse riigi seesmine tugevus, mis määrava tähtsusega riigikaitse mõttes. Kultuuriline ja majanduseline areng paremusele, ühenduses püsiva kindla valitsemisega, kasvatab ja kõvendab meist lugupidamist meie sõprades välismaal. Seni kestnud aukline valitsemise süsteem on meie välispoliitiliselt palju kahju teinud. Kui väikesed rahvad tahavad püsida iseseisvatena, peab olema võimalus kogu rahva loovate jõudude kontsentreerimiseks, et end rahvusvaheliselt maksta panna. Uus põhiseadus säärase kontsentreerimist võimaldab.

*

Nagu eelpool toodud katkendlikest mõtetest näha, uus põhiseadus võib tuua ja ka

toob suuri, paremusele suunatud muudatusi meie riiklikku ellu. Algab uus periood Eesti uuestisündimise ajastul. Omapäraselt ja väikese riigi vajaduste kohaselt kontsentreeritud võimu organisatsioon tema maksimalkamisel kõrvaldab ebastabiilsuse valitsemise ja eriti riigikaitse ettevalmistamise alal. Kaitseväge kaader on juba kaua aega oodanud nüüd tõsiasiaks saanud muudatusi. Täitunud ootused loovad üleva meeleolu, mis tiivustab uutele pingutustele. Tahaks uskuda, et nüüd on lõpulikult mööda see kuri aeg, kus mõttetu kohapeal tammumise tagajärjel pettumused ja lootusetuse tunne hinges maad hakkasid võtma. Vabadussõda ja 15 aastat rasket ja vaearikast rahuaegset tööd on karastanud kaitseväge juhtkonda, on rikastanud teda teadmistega, oskustega ja kogemustega. Uus aeg on toomas uusi võimalusi kõige selle väärtusliku ärakasutamiseks edaspidises riigikaitse ülesehitamise protsessis. See viimane muutub lähemas tulevikus intensiivsemaks, kusjuures tuleb rajada nii mõndagi uut sihti, et meie kaitsevalmsust ajakõrgusel hoida.

Tallinnas, 24. 10. 33.

Milles seisab meie jõud.

„Sõdurile“ kirjutanud liiduriigi Läti merejõudude juhataja
kom.-kpt. T. SPADE.

Tunne iseennast!

Sokrates.

Seni kasutasime seda tuntud tarka vana sõna peamiselt üksikisikute suhtes, kuid seda võime õigusega tarvitada ka kogu rahva, kogu riigi kohta. Rahvas peab mõistma iseennast! Peab mõistma, kes ta oli, kes ta on nüüd, mis teda ähvardab ja millised abinõud on tema kasutada, et vältida ähvardavat ohtu.

Ajalooost teame, et suur Kreeka ja julm Room oma õitsengu tipul varisesid, jättes järeltulevale põlvele vaid mälestusi enesest. Meie ajastul valitseb kiire tempo ning rahvaste õitsengu epohh võib väga kiiresti lüüa kõikumata.

Tahaksin paralleelselt võrrelda neid vanu riike ja meie riiklike uussaavutisi, esijoones kahte liiduriiki: Eestit-Lätit.

Meie sündisime revolutsiooni keerises ning võibolla oli iseseisvuse saavutamine palju kergem, kui ta seda oleks olnud „normaal-

ses“ olukorras. See „kergus“ lõi nii mõneski seltskonnategelases või politikuses usu, et ka tulevikus purustame igasuguse ohu sama kergesti. See tuletabki meelde vana Kreekat ja Roomat, kes jäid puhkama loobereile ning hävisid. Seepärast olgu meie esimeseks kohuseks: „mitte jääda puhkama loobereile“.

Leidub isikuid, kes kinnitavad, et meie riigid on nii väikesed, et neile käib oma laevastiku pidamine ülejõu ja et asjatu oleks selleks midagi ette võtta ning kulutada raha. Nad arvavad, et ohtlikul momendil kaitseb meid kas — Inglise, Prantsuse või mingi teise riigi laevastik pealetungi vastu. See on kardetavaim seisukoht, kuna see võib paljud viia eksiteele. Ei või unustada, et meid ei armastata ainult ilusate silmade pärast. Et kutsuda välja kellegi abi, peame näitama, et oleme seda väärt. Inglismaa sõjas buuridega oli kogu maailma poolehoid buuridel. Sest nad võitlesid kangelasli-



Kindralmajor P. Lill

Uus kaitseminister.

kult! Uskuge, kui buurid oleksid istunud oma mägedel, käed rüpes ning oodanud abi — kõik oleksid naernud nende üle. Ei või unustada, et ainult tugevad rahvad omavad sõpru.

Tugevaks ei osutu vaid suur rahvas. Ka väikene rahvas omab jõu. Kuid tema peab ise looma seda. Ajalugu räägib, et kui mingisugune rahvas kasvatas endas erilise „võidu duvõime“, ükski jõud ei jõudnud seda tõkestada. Kas eesti ja läti rahvad paljude sajandite jooksul, olles võõra raske võimu all, ei kasvatanud oma südames seda „võidu võimet“? See kõneleb meile, et meie rahvaste vaimsed jõud vastavad kõrgemaile esitatud nõudeist. Aga kui esineb vaimne jõud, võib tõke tulla vaid tema tehnilises piirduvuses.

Tunne iseennast! On suuri riike ja väikesid rahvaid. Oli suur Koljat ja väike Taavet. Koljat varustus üksikvõitluseks mõõgaga, kuna Taavet eelistas võtta ligi vaid lingu. Igal oma. Ei ole ime, et Taavet astus võitlusse kerge linguga — ta tundis iseennast ning loobus suurest mõõgast. Selle võitluse tulemused on meile teada.

Tugevamad ja suuremad riigid muretsevad omale lahingulaevu, ristlejaid, miini ja

teisi laevu. Kõik see on hirmus kallis ning meile ülejõu. Viimane sõda tõi esile uue relva — allveelaeva, mis omandas varsti nimetuse: nõrkade relv. Pärast sõda osutus isegi suur Prantsusmaa merel eriti nõrgaks ning tema esimeseks ülesandeks oli tugeva allveelaevastiku soetamine. Nüüd on ta rand kaitstud iga kui soomustatud eskaadri vastu.

On veel üks relv — see on aviatsioon. Ta on ka teatud määral nõrkade relv. Kuid on vajaline vaid tabav pealetung — ning nõrk lennuk võib hävitada tugeva lahingulaeva. Just seepärast meie — väikesed rahvad — peame tundma iseennast ning valima omale nõrga rahva relva. Varustudes nendega, oleme võimelised tõsiselt kaitsma oma randa võimalike juhuste eest.

Genfi viimasel konverentsil Paul-Boncour teatas kogu maailma ees väikestele rahvastele, et „Prantsusmaa on teiega“. Tänu väärne käeliigutus, millele puudub alus mitteuskumiseks. See veel rohkem kohustab meid kogu oma jõudu rakendama selleks, et meie võimalikud sõbrad tõesti leiaksid meis väärilisi isamaalasi, keda maksaks kaitsta.

Meie geograafiline seisund hõlbustab meile edukat miinisõja pidamist. Ühendades

seda allveelaevade ja mere aviatsiooniga, loome kompleksi,

milles seisab meie jõud.

Ja kui kõiges selles veel valitseb enese-

ohverduse vaim, kangelaslikkus ja piiritu isamaa-armastus, siis sammume teele, milline teeb meid tugevaks rahvaks. Aga tugevad rahvad omavad sõpru.

Narva kaitsmine 1919. aasta alul.*)

1. Üldine olukord meie väerinnatel 19. jaanuariks.

Narva kaitse küsimus kerkis uuesti päevakorda Narva vallutamise 1919. a. jaanuaris. Üldine olukord meie väerinnatel ja siseriigis oli sel ajal järgmine:

Lõuna rindel jätkus 2. diviisi pealetung soomusrongide toetusel. Selle tulemuseks meie väed jõudsid 18. jaanuari õhtuks üldjoonele: Ruhja alev, Leebiku, Taagepera, Rannu mõisad, Elva jaam, Voore. Läänepool Võrtsjärve pealetung jätkus. Idapool Võrtsjärve Tartu-Valga raudtee suunas tuli pealetungis seisak, kuna vastane Elva raudteesilla purustamisega pani seisma soomusrongide edasitungi.

Viru väerinnal 18. jaanuaril langes meie vägede kätte Narva.

Siseriigis jätkati vägede organiseerimist ja neile varustuse muretsemist: olid ju väeosad Vabadussõja algades pidanud asuma sõjateele vormeerimist lõpetamata, saates rindele vaid mõned puudulikult varustatud allühikud.

Punaväe juhatus oli asunud oma jõudude ümbergrupeerimisele ja uute väekoondiste juurdetoomisele eesmärgiga, uuesti haarata neilt käest kistud algatust.

2. Viru rinde kaitse kujunemine.

a) Korraldusi kaitse organiseerimiseks.

18. jaanuaril antud käsuga ülemjuhataja andis 1. diviisile ülesandeks kaitsta aktiivselt Narva linna ja Narva jõe joont, milleks vallutada jõe mõlemad kaldad Narva linna ees.

Selle käsuga täitmiseks 1. diviisi juhatus 18. jaanuaril andis väeosadele järgnevad ülesanded kaitseks:

- 1) Balti pataljoni polkovnik Veissi juhatusel — kaitsta Narva jõe joont Vasknarvast Gorodenkani;
- 2) 1. ratsapolk ritmeister G. Jonsoni juhtimisel — kaitsta Narva jõe joont Gorodenkast Joalani;
- 3) 5. jal. polk alampolkovnik N. Reeki juhtimisel — kaitsta Narva eelseid positsioone Joalast Popovkani;
- 4) 1. jal. polk polkovnik O. Heinze juhtimisel — kaitsta Narva jõe joont Väikesaarest (Os. Malõi) Narva-Jõesuuni;
- 5) 4. jal. polk polkovnik A. Seimani juhatusel pidi asuma reservi Repniku rajooni.

*) Kokkuvõtte kolonelleitnant M. Kattai ettekandest KSK lõpetanud ohvitseride ühingu ajaloolisel ekskursioonil Narvas 10. sept. 1933. a.

Eeltoodud ülesannete kohaselt kujuneski 1. diviisi jõudude jaotus Narva rinde kaitseks.

Teated Narva vallutamisest saabusid ülemjuhataja staapi 19. jaanuaril. Samal õhtul ülemjuhataja veel kord kriipsutas alla, et Narva linna ja kogu rinnet tuleb vaenlase pealetungi eest kindlasti kaitsta. „Selleks peavad jõe mõlemad kaldad, iseäranis Narva ümbruses kindlasti ja laialt meie käes olema.“

19. jaanuaril jõudsid väeosad välja Narva jõe, väljaarvatud Balti pataljon, kelle osad jõudsid jõe lääne kaldale 20.—22. jaanuari vahel. Väeosad asusid neile antud ülesannete täitmisele.

Narva jõe ülem- ja keskjooksul Vasknarvast Joalani ei saadud veel 20. jaan. kontakti punastega, kes kiiresti olid taandunud jõe idakaldale. Narva linna rajoonis oli vaenlane peatunud linna otseses läheduses, Dolgaja Niiva ja Kolonia Pjata külad, Natalina ja Lilienbachi mõisades. Vaenlase grupeerimisest 1. diviisi rinde ees puudusid esialgul veel teated.

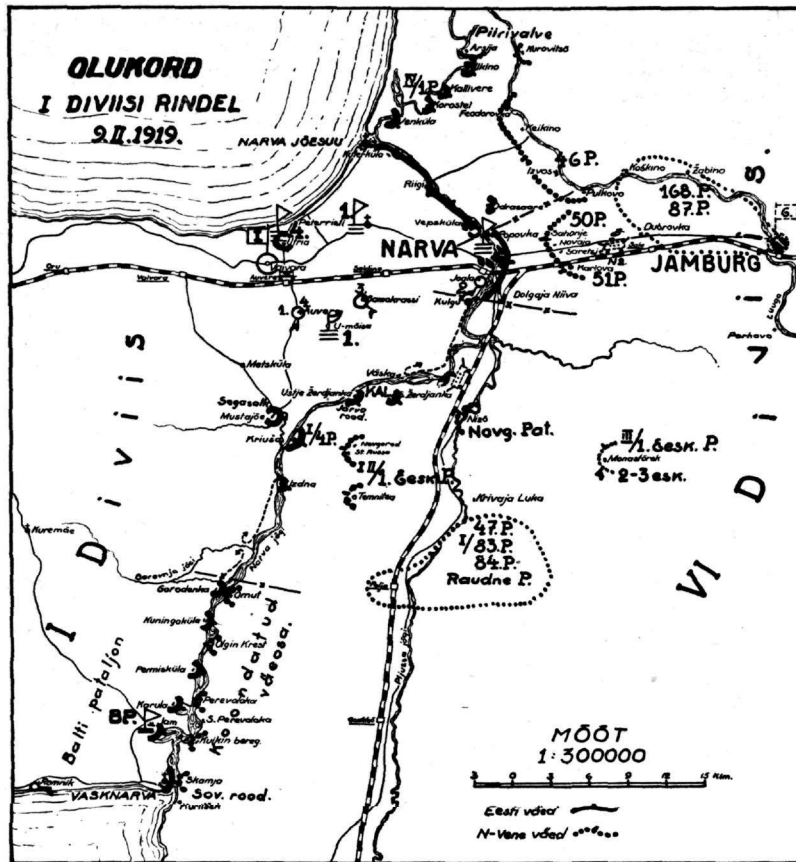
Kuna meie väeosad vaenlase jälitamisel ei tunginud üle Narva jõe, võis vaenlane takistamata asuda oma jõudude korraldamisele. Vastase esimese tegevusena pärast Narva maha jätmist oli Narva pommitamine tema soomusrongilt 20. jaanuaril. Sellega oli allakriipsutatud linna pommitamise hädaoht, mille ärahoidmiseks oli vaja vaenlast linnast kaugemale viia. Selleks ülemjuhataja 20. jaanuaril andis 1. diviisi ülemale käsu „Jamburgi sihis eelvägedega edasi tungida ja Jamburgi sild ära purustada.“

b) 1. diviisi tegevus Narva jõe idakalda vallutamiseks.

Ülemjuhatajalt antud direktiivide kohaselt kujunesid 1. diviisi ülesanneteks pärast Narva vallutamist ja Narva jõe läänekaldale välja jõudmist jõe idakaldal asetsevate asulate ja Jamburgi vallutamine.

Nende ülesannete täitmisele asuski 1. diviis. Käsuga 21.1.19. a. nr. 286/0 diviisi ülem tegi ülesandeks alluvatele väeosadele igapäevale oma kaitseõiguse, mille piirid kindlaks määrati nii, nagu märgitud juuresoleval skeemil, „Narva jõe parem kallas kuni Plüssa ja Luga jõgedeni ja nende jõgede vahel kuni Krivaja Luka—Porhovo liinini vaenlasest täitsa puhtaks teha. Ülevahtetatud joones alatasa kõvad maakuulajate salgad ja teede sõlmede peal kõvad valvepostid ehk rühmad kuulipildujatega hoida.“ Peale selle anti eriülesanded:

- 1) 5. polgule ühes Narvas oleva 1. Soome Vabatahtlikkude Salgaga (Ekströmi plj.):



sele Narva eel Dolgaja Niiva ja Popovka külade vahelisel rindel. Diviisi käsu kohaselt pidi polk koos soomlastega ja dessantpataljoniga ette võtma 22. jaanuaril operatsiooni Jamburgi vallutamiseks, milleks oli välja töötatud vastav kaava. Kuid viimasel silmapilgul soomlased ütlesid ära pealetungist osa võtmast ja seepärast tuli operatsioon edasi lükata. Polk asus nüüd Narva-eelsete asulate vallutamisele, eesmärgiga, kaitset linnast kaugemale viia. Ettevoetud retkedega sunniti vaenlane lahkuma Kolonia Pjata ja Dolgaja Niiva küladest, vallutati Natalina, Liliembachi ms. ja Korolevskoje (Vöderki).

Võetud vangidelt ja kohalikest elanikest saadi teateid uute punaväeosade ja raskete suurtükkide jõudmisest Jamburgi. Koguni sõjakomissar Trotski olevat Jamburgis käinud ja kõnesid pidanud langenud meeoleolu tõstmiseks ja pealetungi õhutamiseks punaväeosades. Seega andmed kõnelesid vastase ettevalmistustöödest Narva tagasi võtmiseks.

1. jal. polk ühes Kalevlaste Malevaga kokku 419 tääki, 9 rk ja 4 suurtk. 20. jaan asus kaitsele Narva jõe läänekaldale.

- purustada sillad Jamburgis ja Narva-Jamburgi vahel;
 - võtta positsioon Narva ja Jamburgi vahel nii kaugel Narvast, et vaenlasel võimalik ei oleks Narva linna pommitada.
- 2) 1. ratsapolgul ja Balti pataljonil iseäralise käsu järgi purustada raudteesillad ja „lõhkuda raudtee“ Narvast Oudovani.

Jamburgi vallutamiseks anti 5. j. polgu ülemale käsutusse dessantpataljon al.-kapt. Pauluse juhatusel (217 meest).

Antud ülesanded olid väga suured. Neid püüti jõudu mööda siiski täita jaanuari lõpul ja veebruari esimestel päevadel, mil 1. diviisi rindel arenesis järgmised sündmused.

Balti pataljon, mille lahingjõuks oli 145 tääki, 65 mõõka, 14 rk ja 2 pommipildujat, ei suutnud asuda Narva jõe idakaldal asetsevat külad vallutamisele. Pataljoni tegevus pirdus vaid kaitse organiseerimisega ja teadete kogumisega vastasest kohalike elanike kaudu ja vaatluse teel. Lahingluure teostamist raskendas tunduvalt lahti olev Narva jõgi. Saadud andmeid olid punased, umbes üks jal. polk, vallutanud kõik jõe idakaldal asetsevad külad.

1. ratsapolk ühes Järva kaitsepataljoni 1. rooduga (321 tääki, 11 rk ja 1 suurtükk) ja I/4. polgust (umbes 115 tääki) 23. ja 24. jaanuaril vallutasid Narva jõe ida kaldal asetsevad Kriuški, Dolgaja Niiva, Pustoi Konetsi, Ustje Zerdjanka ja Suure Zerdjanka külad.

5. jal. polk, koosseisus 625 tääki, 9 rk, 2 kk, 4 kerget suurtükki, oli 20. 1. asunud kait-

Jõe idakaldale Odrasaare, Rigi—Keikino teel oleva metsavahi juurde ja Venküllä asetati valveosad.

24. jaan. meie laevadelt maale saadetud dessantkomando ja kalevlased laevastiku tule toetusel puhastasid Rossoni kaldal olevad Kallivere (Fitinka) ja Korosteli külad.

Kokkuvõttes 1. diviisi väeosade tegevusega 20.—25. 1. vallutati Narva jõe idakaldal olevad külad Kriušist mereni. Ainult Balti pataljoni kaitseolõigus püsis kaitse jõe läänekaldal. Narva—Jamburgi suunas ei suudetud kaitset linnast soovitult kaugusele viia, ei ka vallutada Jambunki.

Vastane 22.—24. jaan. oli muutunud aktiivseks, toimetades kogu rindel intensiivset luuret. Meie luure tegi kindlaks vaenlase uute väeosade juurdetuleku. Vaenlase kohta saadud andmed lubasid oodata peatset pealetungi.

Operatiivtegevuse kõrval diviisi juhatus asus nii rinde otseses läheduses — Narvas, kui ka diviisi tagalas kindlat korda looma ja elu normaaloludesse juhtima.

Kõigepealt andis end tunda kodanlike võimude puudumine Narvas. Nende kohaleilmumist palus diviisi ülem Ülemjuhataja kaudu juba 19. jaan. Ühtlasi nõudis divül ja raudteeametnike kohaleilmumist, kes võtaks oma hoole alla Narvas leiduvad raudtee varandused. Rakvere — Narva vahel olid raudteesillad purustatud. Liiklemist võidi alata alles 23. jaan.

Narva linnas asuti kohalike punaste likvideerimisele, milline ülesanne pandi kodanli-

kele võimudele, eesotsas Ajutise Valitsuse volinikuga.

Sisekorra alalhoidmiseks linnas ja selle ligemas ümbruses tehti algust kaitseliidu pataljoni vormeerimisega, mille komplekteerimiseks saadi mehi Rakvere kaitseliidust. Virumaa kaitseliidule tegi diviisi juhatus ülesandeks raudteesildade, telegrahvi- ja telefoniliinide valve Talt Narvani.

19. jaanuaril jõudis Tapale kogumise etapp. 23. 1. asus Jõhvi 1. diviisi eesrinna etapp. Liikuv park ja diviisi intendantide ladu asusid Auveresse.

c) Punaste pealetung 25.—31. 1.

Teated vaenlasest näitasid, et ta oli nädala kestel pärast Narva langemist suutnud end korraldada ja uusi väeosi juurde toonud. Need andmed lubasid eeldada pealetungi. See ei lasknud end kaua oodata: 25. jaanuaril punaväe 6. diviisi, kõvendatud 10. diviisi osadega, asus pealetungile Narva vallutamiseks.

Rinde paremal tiival — Balti pataljoni kaitselõigus vaenlane piirdus vaid elavama luuretegevusega. Pataljon omalt poolt ei suutnud täita diviililt antud ülesannet. Ta asus positsiooni organiseerimisele: kohalike elanike abil valmistati kaevikuid ja kuulipilduja pesi.

Punaste pealetungi raskuspunkt oli suunatud 1. ratsapolgu kaitselõigu vastu. 25. 1. läks vaenlasel korda vallutada Kriüši, Dolgaja Niiva, Pustoi Konets ja Ustje Žerdjanka.

Kriüši vallutamiseks vaenlane tõsiselt ähvardas Narva linna rindelt kaitsvate vägede seljastagust ja diviisi juhatuse asukohta Vaivaras. See asjaolu sundis diviisi juhatust vastuabinõusid tarvitusele võtma vaenlase edu likvideerimiseks. Diviisi reserv II/4. polgust oli 24. jaan. ümber paigutatud Illuka rajooni, Vasknarva — Jõhvi suuna tagamiseks. Vastase edu likvideerimiseks Kriüši rajoonis diviisi juhatus otsustas 1. jal. polgu ülema käsutusest rindelt ära võtta kalevlasted, 5. j. polgu ülema käsutusest 2 kergest suurtükki ja need saata Auveresse 1. ratsapolgu ülema käsutusse. Sinna saadeti Narvast veel vene polk, Bibikovi eskadron. Abiväed pidid kohale jõudma 27. jaanuariks. Seda arvestades diviisi juhatus 26. jaan. andis käsu vallutada järgneval päeval vaenlase kätte langenud külad. Ülesanne teostati 27. jaanuaril. Võetud vangidelt saadi teateid, et 25. jaan. pealetungist 1. ratsapolgu kaitselõigus võtsid osa 89. ja 47. kütipolgu, kommunistide salga, Novgorodi eskadroni ja soomusrongi osad.

28. jaan. vaenlane algas uut pealetungi, mis aga löödi tagasi. 29. ja 30. jaan. vaenlane jatkas pealetungi Kriüši vallutamiseks, püüdes otsustavalt välja jõuda Narva linna ja Narva-Jõesuu vahel teotsevate vägede seljataha. Ägeda võitlusega vaenlasel läks korda vallutada Kriüši ja tungida taanduvate osade õlgadel üle Narva

jõe läänekaldale, kus ta edasitung varuosade poolt seisma pandi. Varuosade kattel korraldati taandunud roodud ja asuti vastupealetungile suurtükitele toetusel. Selle tulemusena vastane suruti tagasi jõe idakaldale. Vaenlane oli sunnitud maha jätma ka Kriüši, Pustoi Konetsi ja Dolgaja Niiva külad, mis okupeeriti 4. j. polgu roodude poolt. Lahingu lõppedes selgus, et pealetungist vaenlase poolt võtsid osa 83., 84. ja 47. kütipolkude osad ja 2 kommunistidest koosnenud erisalka.

30. jaanuariga lõppesid vaenlase seekordsed pealetungid 1. ratsapolgu kaitselõigus. Polk hoidis käes Narva jõe idakaldal asetsevad külad. Vaenlane jäi peatuma Temnitsa, Krasnõi Lugi, Staraja Russa ja Nisõ rajooni, kus ta sisse kaevus. Siit peale algas selles rindeosas positsioonisõda.

Punaste pealetung Narva otseses läheduses — 5. polgu kaitselõigus ei olnud kuigi tugev. Pealetung tuli ilmsiks vaid 25. ja 26. jaanuaril, kaitselõigu üksikutes osades võrdlemisi nõrkade jõududega. Ta löödi kergesti tagasi.

Selle vastu 5. jal. polk ise võttis ette roodu suuruste üksustega rea õnnestunud retkeid punaste asetusse, võttes vangisid ja tekitades ainelist kahju. Retkedega 5. polk kiskus algatuse vaenlaselt täielikult enese kätte. 19. jaan. kuni 1. veebr. 5. polk võttis 372 vangi, 7 rk, telefoniaparaate ja muud varustust.

Polgu kaitselõigu tulejõu kõvendamiseks oli jaanuari viimastel päevadel saabunud rindele 6 rasket suurtükki.

1. jal. polgu rindel 25. jaan. püsis algatus polgu osade käes, kes koos kalevlastega laevastiku tule toetusel asusid Luuga jõe ääres oleva Fedorovka küla vallutamisele, mis aga ei läinud korda. 26. jaan. vaenlane asus pealetungile ja vallutas Fitinka ja Korosteli külad, mis 30. 1. uuesti 1. polgu osade poolt vallutati. Vaenlase poolt tungisid peale 87. ja 47. kütipolkude osad.

Jaanuarikuu viimastel päevadel jõudsid polku jala- ja ratsaluurajate ning sapööri komandod ja 5. rood. Dessantpataljonist vormeeriti 6. rood, kuna osa mehi määrati teiste roodude täienduseks.

Suurenenud koosseisuga võttis 1. jal. polk ette mitmeid kallaletunge ja retkeid Luuga jõe ääres asetsevate külade vallutamiseks, eriti Fedorovka külale, mis meie positsioonile kõige ligemal. Selle küla vallutamiseks pealetungija peab ületama küla ees asetseva 1½ km laia lageda heinamaa vastase organiseeritud jalaväe ja suurtükiväe tule all. Pealetungid võeti ette päeval. Tulemusi nad ei annud.

Kokkuvõttes oli 1. diviisi rindel veebruari esimestel päevadel välja kujunenud positsioonisõja olukord. Vastased asusid positsioonide organiseerimisele, toimetades vastastiku luuret ja võttes ette retkeid.

(Järgneb.)



Baltimere blokaad a. a. 1854–1855.

R. Stokeby.

Baltimere, Põhja-, Soome- ja Liivilahe blokaad aa. 1854–1855 ei olnud iseseisev vaenuline aktsioon Venemaa vastu, vaid see oli üks selgemaid ja kujukamaid kõrvalpilte n. n. Krimmi sõjast.

Türgi pärandusküsimus oli 1840. a. Londoni konverentsil saanud üld-euroopa küsimuseks. Senised Balkani ja Vene-Türgi omavahelised mõju- suhted huvitasid nüüd juba viit suurriiki: Venet, Preisit, Austriat, Inglis- ja Prantsusmaad. Vene vajab aga varsti oma ummikusse jooksva sise- politika varjamiseks uut sõda. Kõige kergem oli seda jällegi saada Türgiga, kus sõja põhjused pea- aegu kunagi ei puudunud. Muidugi huvitas teda „haigemehe“ pärandus ehk varjatult, balkani slaavlaste kaitse.

Kuid Nikolai I lõi omale illusioonid, nagu oleks tegemist ainult Türgiga. „Olen brigaadikindral, diplomaatilistes küsimustes kogenematu,“ armast- tas ta end lohutada. Oma välissaadikuist tal õieti mingit kasu ei olnud. 81% neist olid muula- sed, paljud ei osanud vene keeltki.¹⁾ Peterburiga sidus neid vaid palgavahekord. Just see kogene- matu ja ebaaus diplomaatia jättiski Venemaa ük- sinda suure koalitsiooni vastu: Türgiga liitusid Inglise, Prantsuse ja Sardiinia.

Juba sõja alul oli liitlastele selge, et Vene, ol- les küll sõjatehnikalt nõrgem, osutub oma inim- ja muu sõjamaterjali hulgaga küllalt tugevaks vaenlaseks.

Liitlased valisid peamiseks ründepunktiks Mustamerd valitseva vene kindluse *Sevastopoli*. Et ta kõike sõjajõude lõunasse ei koon- daks, seks püüti ta jõude killustada ja kinni pi- dada mujal riigi piiridel. Osava diplomaatiaga viidi Austria, Preisi ja Rootsi venevaenuliste poole. Kuigi need riigid sõdima ei hakanud, pidi Vene nende vastu pidama vägesid.

Vene laevastik ühelgi merel ei suutnud vaen- lase omaga võistelda, ja nii peeti sõda kõigil ta maailmariigi veepiiril: Mustal-, Balti-, Valge- merel ja Kauges-Idas Vaikse ookeani randadel.

Baltimerel liitlased lootsid Rootsi abile. Et see tulemata jäi, siis nad siin vaid demonstreeri- sid oma merejõudude üleolekut.

Liitlaste operatsioonid Baltimerel ja Soome- lahes olid meile kõige lähemal. Nad ähvardasid meie maad ja linnu otseselt, seepärast käsitles siin seda osa täiesti iseseisvalt.

Käsitletavas teemas näeme üht piinlikku mo- menti, kus Baltimere, eriti selle lahtede geopoli- tiline peremees jätab hooletusse oma ajaloolised ülesanded, viies seega riigi küllalt hädaohtlikku seisundisse. Veel enamgi. Näeme, et mere poolt kaitsetud rannad ja linnad elavad üle sellisel puhul suuri vapustusi, nii kõlbliselt kui rahva- majanduselisel. Siit võime ühtlasi järeldada, kui tähtis on meie, Eestigi, päevil samadel veepiiridel julgeoleku kindlustamine, mis viimastel päevadel on saanud akuutsemaks küsimuseks riigikaitse alal.

¹⁾ M. Borodkin, Voina 1854–1855 gg. na finskom poberežje, S.-Peterburg 1904, lk. 9 j. j. (= M. Borodkin, Voina).

I. Liitlaste merejõududest.

Inglismaa oli juba O. Cromwelli päevil 17. sajandi keskel saanud aru oma saarriigi üles- andeist ja tugeva mereväe abil tõusnud Euroopa juhtivaks riigiks. Kestvad ja visad meresõjad Hollandiga, P. A. Ü. ja Napoleon I epohhil Prant- susmaaga arendasid inglise merejõud tugevamaks kogu maailmas.

Ka see oli Inglismaa, kus tehnika algas oma võidukäiku, kus aurujõud ja muud tehnilised os- kused kõige ratsionaalsemalt rakendati inimte- nistusse. Möödunud sajandi keskel oli Inglismaa oma tehniliste oskustega ees kõigist Euroopa riikidest.

Ameeriklase Fultoni õnnestunud katseist esi- mese aurulaevaga oli möödunud vaid neli aasta- kümnet.²⁾ Selle ajaga oli Inglismaa teinud oma laevanduses põhjalikke uuendusi. Suuremad sõ- ja- (liini-) laevad liikusid enamasti aurujõul, kruvi (propelleri) abil. Sama hästi oli edenenud relvade ehitus- ja käitumistehnika.

Pealegi nägi viigide siiras juht lord Palmer- ston aastakümneid ette, et Inglismaa peab kord oma endise mõju säilitamiseks Euroopas kõrval- dama Vene hegemoonia. Ja seks võitlusvahen- diks peab olema osav diplomaatia, või laevastik ja relvad, või — mõlemad koos. Nüüd oli saa- bunud Palmerstoni päev.

*

Prantsusmaa laevastik oli Inglise omast palju nõrgem. 1805. a. hävitas kuulus inglise admiral Nelson Trafalgari lahingus peaaegu täie- likult prantsuse laevastiku. Pealegi taotles Prant- susmaa, peale inglaste merel ainuvalitsejaks saa- mise, oma vägevust maaväe abil.

Alaliste sõdade ja revolutsioonide keerises ei suutnud ta Krimmi sõjas välja panna kuigi suurt laevastikku. Isegi desantmeeskonna Baltimererele vedamiseks kasutas ta Inglise transportlaevu.³⁾ Kuid olemasolevad laevad olid siiski uued, moodsa ehituse ja relvastusega.

*

Meeskonnad mõlemal riigil jätsid soovida. Kumbki meist riikidest ei pidanud alalist mere- väge. Sõjaajal tulid lahingulaevad komplektee- rida uue meeskonnaga. Prantsusmaa sai mees- konna oma laevadele mobiliseeritud meremeestest. Inglismaa oma vabatahtliku väeteenistuse alusel värbis peamiselt seiklejaid. Aseadmiral Napier kaebas ise, et tema meeskonnas on palju kahtlast elementi ja Londoni sadamakõrtside kangelasi.⁴⁾ Laevadele minnes ei tunnud nad kuigi hästi oma ülesandeid, kuid hoolsate manöövrite ja harju- tustega viidi veel Baltikumis meeskonna väljaõpe

²⁾ Weber-Baldamus, Lehr- und Handbuch der Weltgeschichte, 22 tr. 1921, IV, lk. 725 (=Weber-Baldamus).

³⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 34.

⁴⁾ Ibidem, lk. 47.

ajanõuete kõrgusele.⁵⁾ Hoolimata kõigest oli liitlaste laevade meeskond ikkagi kutselt meremehed.

*

Lootsides tegid inglased väga tähtsa küsimuse. Kuna Soome- ja Põhjalahed oma rohete kaljude ja allveekividega nõudsid ohutuiks operatsiooniks osavaid juhte ja merekaarte, siis hakkasid inglased neid hankima juba enne sõda. Neid võis saada ainult Baltikumist enesest. Ja 1853. a. sügisel, kui blokaad oli otsustatud, hakkasid inglased värbima soomlasi- ja eestlasi-laevamehi ning kapteneid oma teenistusse. Sõja algades asus ju Soome arvukast kaubalaevastikust üle poole võõrastes sadamates. Neilt saadi häid lootse, kaarte ja muid teadmisi Baltimere navigatsiooniks.

Inglased ei kohkunud isegi lootse, nii õelda, varastamast. 1853. a. sügisel ilmus üks saladuslik isik, nähtavasti üks inglise ohvitser, Helsingisse, kes kohalikele võimudele esitas end ichthyoloogina, s. o. kalade eriteadlasena. Mees palus Helsingi ülikoolilt ja võimudelt kaasabi Soome lahes kalade uurimiseks. Saades kaasa lootse ja kalureid, siirdus inglase merele, värbis nad Briti riigi teenistusse ja kadus kõigea Inglismaale.⁶⁾ Järgmisel aastal, venelaste suureks imestuseks, osutasid inglased palju paremaid teadmisi Soome- ja Põhjalaha tundmises kui venelased ise. Olgugi et olid kustutatud kõik tuletornid ja kõrvaldatud meremärgid, ei kaotanud liitlased Baltimerele ainustki laeva.⁷⁾

Kogu blokaadi kestel pidasid liitlased tihedat kontakti soome ja eesti kalurite ning salavedajatega. Oli siis juba selge, et meie mereseiklejad osutavad suuri teeneid vaenlase laevastikule. Kuid vene võim oli nõrk selle pidurdamiseks.

*

Blokaadi algus. 1854. a. märtsi esimesil päevil hiivas inglise laevastik ankrud ja aseadmiral Charles Napieri ülemjuhatusel algas sõitu Baltimerre. Laevastik jagunes kolme diviisi, admiralil lipp tõsteti liinilaeval „Wellingtonil“. Inglaste eskaadris oli 49 sõjalaeva, 22.000 meest ja 2344 kahurit. Prantsuse eskaadris — 31 sõjalaeva, 8300 meest ja 1308 kahurit aseadmiral Percival Duchesni juhatusel.⁸⁾

15. märtsil kuulutasid Inglis- ja Prantsusmaa Venemaale sõja ja aprilli alul kuulutati Baltimeri blokeerituks. Juuli keskel said prantslased appi 12.800 meheline dessantväe. Seni oli liitlaste operatsioonibaasiks Ojamaa. Nüüd toodi see Naissaarele.⁹⁾

Kuid, mis oli Venel välja panna liitlaste sõlme merejõu — 80 laeva, 43.100 mehe ja 3652 kahuri vastu?

II. Vene merejõududest.

Vana, Moskva-Venemaa, õieti ei tunnud ega vajanudki laevastikku. Peeter I Baltimerrele välja jõudes, „Euroopasse akna raiudes“ pani aluse Vene Baltimere laevastikule. 18. sajandi primitiivse laevanduse tehnika tõttu suutis Peeter I palja kirve ja hea tahtmisega ehitada oma aja kohta kaunis võimelise laevastiku ja sellega sooritada suuremaidki ülesandeid. Kuid feodaalsüsteemi üha tarduv Venemaa ei seisnud pidevalt ajanõuete kõrgusel oma laevastikuga. Kui Peeter I 1715. a. Hango juures merelahingus hä-

itas Rootsi laevastiku, siis Katarina II päevil ei olnud Vene laevastik Rootsi omast enam tugevam.

Täpselt sada aastat hiljem, 1818. a., pidi Venemaa oma hooletusse jäetud laevastiku pärast häbenema kogu Euroopa ees. Nimelt Püha liiduga loodud interventsiooni põhimõtte alusel saadab Aleksander I oma laevastiku Hispaaniale appi taas vallutama Napoleoni sõdade ajal iseiseisvunud Hispaania asumaid Ameerikas: Peruud, Chiilet ja Kolumbiat. Kuid hispaanlased, kes ise ammugi enam ei olnud Euroopa paremaid meremehi, saatsid Vene laevad koju tagasi, kuna need olid nii vanad ja viletsad, et ei oleks kannatanud sõitugi üle ookeani.

*

Ka Vene sise- ja välispoliitilised olud ei olnud küllalt soodsad sõjajõudude arendamiseks. 19. sajandi I poole Vene halvaks saatuseks oli see, et tal õnnestus teenida napoleoni võitja nime, millise au ta Püha liidu režiimiga kindlustas omale mitmeks aastakümneks. Venemaast sai Euroopa vana korra innukas kaitsja. Kogu oma moraalse kui ka materjalse jõu ta juhib välispoliitilisteks ülesanneteks, toetusteks ja interventsioonideks Viini kongressiga loodud Euroopa tagurlise korra säilitamiseks.

„1812. a. peale Aleksander I lakkas olemast Vene keiser. Siit peale oli Venemaa temale sõdurite ja rahaallikaks, kraamilaoks ja nekrutite depooks, ühesõnaga eksploateerimise, mitte valitsemise objektiks. Venemaa oli oma keisrile midagi sarnast, mis on rikkad kolooniad aplale metropolile.“¹⁰⁾ Sellele kahtlasele võimuhiilgusele ohverdasid kaks Vene keisrit, Aleksander I ja Nikolai I nii oma kui Euroopa liberaalse seltskonna sõpruse, oma riigi kultuurilise ja majandusliku arengu ning ajaloolised ülesanded Baltimere suhtes.

Dekabristide aruanne 1825. a. arvustas Vene merejõude väga teravalt. „Iga aasta ehitati laevu, viidi nad siis Kroonlinna alla, kus nad sageli mädanesisid, tegemata ainustki operatsiooni. Nii raisatakse viimane mets ja raha ja — laevastikku ikkagi ei ole!“¹¹⁾ Nikolai I luges aruande läbi, ei osanud aga olukorda kuidagi parandada. Hoopis selle vastu. Revolutsiooni kartusel ta lõpetab enamarenenud Euroopaga igasuguse eraläbikäimise, pidades selle tehnilisi saavutusigi vaid kurjaks revolutsiooni sünnituseks. Nii möödusid Lääne-Euroopa sõjatehnilised saavutused ja uuedused 1840-dail aastail Venemaast peaaegu kasutult. Näiteks, Vene armees olid enamasti otsast-laetavad tuleluksed püssid, kuna liitlastel olid juba lööksütikuga vintpüssid. Vene armee, samuti laevastiku väljaõpe ja taktika olid pärit Napoleon I päevilt. Harjutusi tehti ainult niipalju, kuipalju seda oli tarvis paraadideks ja massidele

⁵⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 47 ja Dictionary of Natinal biography, vol. XIV (1917, Oxford). Napier, Sir Charles.

⁶⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 84.

⁷⁾ Bogdanovitš, Vostotšnaja voina III, lk. 214.

⁸⁾ Istorija Rossii v XIX veke III, lk. 41 (= Istorija Rossii).

⁹⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 34.

¹⁰⁾ Istorija Rossii I, lk. 65.

¹¹⁾ Ibidem I, lk. 173.

effekti loomiseks. Sõdur kohtles oma roostetanud püssi kui kaigast, mille otsa kruvitud tääk. Tähtsuse omas ainult tääk, seda peeti alati paremaks rumalast kuulist. Edasi püssirohu tähtsamat siisuosa, salpeetrit, oli Venemaal külluses, kuid püssirohust oli isegi lahingtegevusel äärmine puudus.¹²⁾ Laskeharjutuste pidamist peeti meeletuks moonaraiskamiseks.¹³⁾

Sõjaväe varustamiseks tähtsaim tööstus, metallitööstus, oli Venes päris algastmel.¹⁴⁾ 1850. a. oli Inglismaal raudteesid 10.600 km, Venemaal ainult 601 km, s. o. Peterburi—Moskva vaheline liin,¹⁵⁾ mis sai valmis alles sõja ajaks. Liiklemisvahendid olid võimatu halvad. Sõjaajal liikusid moonavoovid mõnikord ainult 4 versta ööpäevas.¹⁶⁾ Raudteede puudusel toimus Vene välis-kaubandus ainult merede kaudu. Nende blokeerimine tähendas 70 miljonilise viljaekspordi lõpetamist.¹⁷⁾ Niigi oli Vene rahandus sõja puhkedes mitte kaugel pankrotist. Asja toimunud Kankrini rahareform löi illusioonid jõukast maast, kuid üha kasvavad defitsiidid hoiti äärmises saladuses.¹⁸⁾

Need puudused kõik olid väga halvaks eelduseks Venele hea laevastiku omandamiseks või võiduka sõja pidamiseks.

*

Sõja tulles oli Vene laevastik täiesti hooletusse jäetud ja võimatult halb. Ta omas ainult mõned aurikud (turbiinidega, vanatüübilised) rannasõidu ülesanneteks, aga ei ühtegi moodsat kruvi- (propeller-) laeva.¹⁹⁾ Ja Nikolai I ei uskunudki auriku edusse. Ta pidas neid vaid moeasjaks, mis ruttu mööduvad.

Tõsi küll, 1854. a. mereministeeriumi eelarves oli ette nähtud Inglismaalt esimese kruviauriku „Orjoli“ sisustuse ost, kuid sõja tõttu inglased Venele enam masinaid ei müünud ja „Orjoll“ jäi dokki.²⁰⁾

Nii siis puudus Venel sõjalaevastiku moodsam osa. Jäid vaid purjelaevad. Neid oli tal mitmesuguseid ja arvult mitte vähe. Aga nad olid ehitusel halvad ja palju vanu, isegi Elisabeti ja Katariina aegseid. Mereministeerium ei suutnud teostada isegi vähenõudlikumat kava, kuna puudus raha ja tehniline personaal. Baltimere laevastiku koosseisu pidi iga aasta suurendatama 3 laeva võrra. Jõuti ehitada ainult Peterburis 1 laev üle 2 aasta ja Arhangelis 1 laev üle aasta. Seega täideti kavast ainult 1/3. Needki ehitati toorest männast, nõrgad, liiklemisel raske ja aeglased.²¹⁾

Koosseisu järele oli Venel Baltimeres 27 liinilaeva, s. o. ristlajet,²²⁾ siis väiksemaid fregatte ja korvette (abiristlajad). Kuid kõikide liiklemine sõltus ilmastikust, tuulest. Rannakaitseks soetati kiires korras sõudekahurpaatide flotill, mis koosnes 74 aerudel liikuvast kahurpaadist.

Kroonlinna reidil leidis veel õige vanu kaerialaeva, mis liikusid ainult aerude abil. Sõna tõsisel mõttes olid need Kroonlinna „kinnisvara“. Nad olid äärmiselt raske ja vähemagi tuule juures käitumatud, mille pärast mereväelased kutsusid neid „lehmadeks“. Merele neid kunagi ei viidud, vaid kasutati reidil aerutamishõppustel.²³⁾

Mereministeeriumi nõudmise peale ehitasid soomlased omal kulul 40 kahurpaati Soome rannade kaitseks.²⁴⁾

See oli Vene Baltimere laevastik kõik. Arvult see ei olnud liig väike, kuid milline oli tema kvaliteet?

Kogu laevastiku korraldamine oli jäänud viimeks hetkeks. Üllatuseks selgusid mitmedki puudused, millede kõrvaldamine vajab pikemat aega. On juba mainitud, et Vene väljaõpe oli nõrk. Jalavägi löi jalga, võttis püssi ja laulis ballaade oma kolmekandilisest täägist roostetanud tulelukse püssi otsas ja merevägi lasi Kroonlinna all saluutpauke.

Nüüd keiser erakordselt soovis kuulda, kuidas on laevastiku lahingvõimega. Ta saadab tiivadjutant Arkasi harjutusi jälgima. Need andsid üllatavaid tulemusi. Merevägi ei olnud pidanud üldse mingisuguseid harjutusi. Esimeste katsetega algasid õnnetusel. Näiteks, fregatt „Poltava“ oli juba 10 aastat ujunud vees, kuid laskunud ainult saluutpauke. Esimese lahingmürsu juures lõhkes kahur, tappes ja haavates 14 meest, teisel kahuril kukkus toru küljest ja kolmandatel lagunesid lafetid. Laenguid tuli vähendada, aga siis kukkusid kuulid liig lähedale. Tuli loobuda ohtlikest harjutusist.

Paremad ei olnud sõidu harjutused. Laevad tulid manöövreilt tagasi otse haledas seisundis: lõhutud purjede takelaažiga ja roolidega, isegi vigastatud keredega. Selgus, et meeskond oli purjede käsitamises hämmastavalt oskamatu. Kui tiivadjutant asja keisrile ette kannab, lausub viimane vihaselt: „Täik, vot kakie onii morehod!“

Nüüd korraldab keiser manöövrid oma juuresolekul. Tulemused samad: äärmiselt pikaldane liiklemine, laevadel kaos ja metsik kisa. Isegi keskmine tuul ei suutnud neid raskepärasteid mereelukaid ajada.

Lootusi pandi veel uutele sõudekahurpaatidele. Harjutused näitasid, et needki on teovõimetud. Nad olid ehitatud raske, lameda põhjaga, istusid sügavalt vees ja vähemagi tuule juures käsitamatud. Anti küll signaale trummide ja pasunatega, aga need, kas jäid hoopis täitmata, või läksid paadid kaootiliselt segi. Meeskond ei osanud ka aerusid käsitada.²⁵⁾

Vene „meremehed“ olid rekruteeritud sõdurid, kes varem vett näinud vaid koduküla ojas. Harjutuste puudusel olid nad lahingtegevuseks täiesti kõlbmatud. Seda märkasid admiralidki ja hakkasid värbima soome meremehi oma kahurpaatidele. Neist 8 viidi Viiburi alla seks otstarbeks valmis. Aga soomlastel ei olnud tahtmist minna kaitsema „rütsade“ pealinna, ja nii jäigi kahur-

¹²⁾ Istorija Rossii III, lk. 21, 22.

¹³⁾ V. D. Krenke, Oborona Baltiiskago priberežja v. 1854—1856 gg., S.-Peterburg 1877, lk. 70, 71 (= V. D. Krenke), (Helsingi ülikooli raamatukogus).

¹⁴⁾ Istorija Rossii I, lk. 165.

¹⁵⁾ Weber-Baldamus IV, lk. 725.

¹⁶⁾ Istorija Rossii III, lk. 62.

¹⁷⁾ Istorija Rossii III, lk. 64.

¹⁸⁾ Ibidem III, lk. 19 j. j.

¹⁹⁾ Ibidem III, lk. 23.

²⁰⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 50.

²¹⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 49, 50.

²²⁾ Ibidem, lk. 48.

²³⁾ Ibidem, lk. 51 j. j.

²⁴⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 53, 54.

²⁵⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 50 j. j.

paatide flotill meeskonnata.²⁶⁾ Osa Viiburisse viidud k-paatidest uputati järgmisel aastal sadamasuhtu vaenlase laevade sissesõidu tõkestamiseks.²⁷⁾

Selline oli olukord Vene Baltimere laevastiku, relvade ja meeskonnaga liitlaste blokaadi saaubes. Ja Euroopa vana korra võimas valvur pidi otsustama: „... mul on Baltimerel küll 217 mitmesugust veesõidukit, aga laevastikku mul ei ole; kõik, mis oli võimalik teha merekaitseks, on tehtud, muu on jumala käes. Sündigu tema püha tahtmine!“²⁸⁾

*

Milline Vene Baltimere laevastik ka ei olnud, ometi taheti seda kuidagi ära kasutada. Admiralid oma laia slaavi optimismiga algasid õige kaugele ulatuvatest kavadest.

1. Laevastik läheb Taani väinadesse vaenlasele vastu ega lase teda üldse Baltimerre. Selleks arvati laevastik nõrk olevat ja kuidas temaga sinna jõudagi? Ka ei võidud usaldada Taanit ja Rootsit. Ei. See kava ei sobinud.

2. Laevastik läheb Ahvenamaa saarte juurde vaenlasele vastu ja Bomarzundi kindluse kaitse all püüab tema seal hävitada. Kaheldi selleski. Kaotuse korral jääksid Soomelahe rannad hoopis kaitseta. Ka see kava ei sobinud.

3. Laevastik tuleks asetada ometi Suomenlinna, Porkala ja Naissaare juonele, et vaenlast takistada minemast Kroonlinna alla. Aga Vene raskelt liikuvad laevad peavad võitlema ankru otsas. Kust võtta tiibade kaitse, et vaenlane ei pääseks seljataha? Läbiviimata oli seegi kava.

4. Jäi nii, et 1 diviis asub Suomenlinna kindluste varju ja 2 diviisi asub Kroonlinna reidile.²⁹⁾

Seega oli Vene kulukas laevastik pandud täiesti tegevusetusse ja kogu meri jäeti vabaks blokaadi teostamiseks. Rannad ja linnad pidid end kaitsema ise. 14. juunil olidki inglise luurefregattid Kroonlinna all.

Peale peetri-aegsel Venemaal pole oma Baltimere laevastikust head mälestust. Nad ehitasid laevu, mis ei sõitnud. Saadi nad sõitma, siis ei saadud nendega sõida. Mindi nendega sõidima, siis osutusid nad ajast mahajäänuks.

Prantsuse poliitiku Talleyrandi prohvetlik lause osutus õigeks. Et Venemaa olevat hiiglane, kellel ei või olla täit sisemist elujõudu, kuna ta mõlemad kopsutiivad on haiged. S. o. väljapääs Balti- ja Mustalt merelt tõkestatud.³⁰⁾ Nüüd tulid inglased ja prantslased tegema Vene haigetele kopsudele pneumatoraksi, s. o. blokeerisid nii Balti- kui Mustamere.

*

Miinasjandust tunti juba siis ka Venes. Aga need olid tehniliselt halva ehitusega, nõrgajõulised, läksid vees ruttu rikki ja vaenlane korjas nad välja suurema vaevata. Vene miinid ei teinud inglise laevadele üldse mingit kahju.³¹⁾

*

Laevastiku pakku minnes ja merd vaenlasele vabaks jättes pidid rünnakud vastu võtma rannakindlused. Üldist rannakindlustamist üle 2000 km pikkusel rannajoonel Torneost Liibavini oli võimatu teostada. Arvesse võisid tulla ainult tähtsamad administratiivkeskused ja vanad ajaloolised kindlustuste kohad. Nagu Riia, osalt Pärnu, Tallinna, Narva, Kroonlinna, Viiburi Suo-

menlinna, Kotka ja osalt ka Turu. Uusimaid kindlusi, mis sõja ajaks valmis, oli Ahvenamaa saartel Bomarzund. Muudel aladel vaenlase desantoperatsioonide tagasilöömiseks jäi ikkagi Vene „suurtükiliha“, jalavägi oma paljukiidetud täägiga.

Olemasolevad kindlusedki jätsid palju soovida. Kas ehitused lagunenud, puudulikult relvastatud ehk kindlustuse süsteemid vananenud või hoopis kõlbmatud. Selle sõja tulemustega Venemaa üllatas kogu Euroopat oma sisemise nõrkuse ja harrusega, nagu ta seni oli hirmutanud oma hiiglasuurusega.

Ses seisuslikus monarhias oli administratsioon jõudnud täiuslikult bürokratiseeruda. Ülesannete jaoks ei otsitud vastavaid mehi, vaid võeti isikuid, kes seisis karjäärireedelil astmega lähemal. Nagu senat oma paljude osakondadega oli mingiks vanadekoduks hädistele aga õnnelikult tõusnud suurustele, nii vaadati kindluse komandantidele kui sinekuristidele, kui kindral-invaliididele. Kindluse komandantideks määrati isikud, kes mingi kehalise defekti või vanaduse tõttu ei saanud polgu või brigaadi ees enam paraaditada. Mainime neist mõnda. Bomarzundi komandant Bodisco — kurt vanamees. Kotkas Sventoržetski — täiesti haige, pikk, kõhn ja kõveras kui punktita küsimärk. Suomenlinna komandandist Altvaterist oli järele jäänud vaid tõeline inimvare, ta lonkas mõlemat jalga ja teiste abita ei saanud ta paigast.³²⁾ Tallinna komandant ja Eestimaa kindralkuberner oli erandina kindraladjutant v. Berg — energiline ja tubli sõdur. Aga 1855. a. tuli tema asemele jällegi kindral-invaliid v. Grabbe — 70-aastane hädine ja apaatne vanamees. Peterburi linna komandeeris 23-aastane suurväest Nikolaj Nikolaevič. Teisel sõja-aastal alles viidi läbi mõningad puhastused.³³⁾

Nii siis rannakindluste komandandid ei olnud võimelised tõstma kindluste võitlusvõimet. Kindlustustööde juhtimiseks oli Peterburis mingi kahur-inseneriväe keskus, kuid see ei omanud minigeid õigeid plaane ega joonistusi kindlustest ülevaate saamiseks ega nende remontaaži juhtimiseks. Kõik tuli hakata algeliselt otsast peale.³⁴⁾

Aga kuidas tõsta kindluste lahinguvõimet, kui neil oli vaid kasutada rohi, mis 50 aastat seisnud niisketes keldrites ja kokku sulanud kui paepangad!³⁵⁾ Viiburis tehti mõned harjutuspaugud ja leiti, et kuulid hakkasid kõigi ootuste vastu lange-ma juba 20 sülla kaugusel kahurisuuust.³⁶⁾ Kuna nad pidid küünima 500—1150 süllani. Rohi oli nimelt valmistatud 1808. ja 1809. a. Soome vallutamise ajal. Et paremat võtta ei olnud, siis asjast targu vaigiti. See aga ei keelanud paugu

²⁶⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 55.

²⁷⁾ V. D. Krenke, lk. 104, 105.

²⁸⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 48 ja Istorija Rossii III, lk. 41.

²⁹⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 58—62.

³⁰⁾ Ibidem, lk. 23.

³¹⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 62.

³²⁾ M. Borodkin, Istorija Finljandii, vremja imperatora Aleksandra II, S.-Peterburg 1908, lk. 12, 13 (= M. Borodkin, Istorija).

³³⁾ V. D. Krenke, lk. 89, 25.

³⁴⁾ Ibidem, lk. 3—5, ja 7, 17.

³⁵⁾ M. Borodkin, Istorija, lk. 13.

³⁶⁾ V. D. Krenke, lk. 85.

tegijaid-nägijaid sõdureid soovitamast teistele kindlustustele heade „feuerwerkeritena“.³⁷⁾

Soome lahe lõunarannal Vene kahurid selle sõja ajal õigeid laskekatsesid ei teinudki, mispärast ei saa väita, kas siin rohi oli parem või halvem. Näib küll, et see Soomest siia veeti, seega parem ei võinud olla.

Niisama kurioosumeid tuli ette venelastel oma rannavete tundmisega. Kord annavad inglise kahurpaadid tuld Sestroretski rannapatareidele 400 sülla kauguselt. Venelased imestavad, kuidas see on võimalik. Vannutatud lootsid ja merekaardid kinnitavad, et seal kohal laev ei saa läheneda rannale alla 1000 sülla. Kuid nüüd nad pidid uskuma, et nende 100 aasta vanused merekaardid olid valed ja nende järele valetasid ka lootsid.³⁸⁾

Peab möönma, inglased tundsid Soome- ja Põhjalahte palju paremini kui venelased ise. Liitlased ei kaotanud selle blokaadi puhul mingil teel ainustki laeva. Selle vastu Vene uputas mitmel pool oma laevu küll strateegilistel, küll muil põhjusil, olgugi et ta laevad pagesid sadamatesse ja jõgedesse. Vene kahurite löögijõud halva rohu ja vanade kahurite tõttu oli maksimaalselt 1000—1125 sülda. Inglise kahurid löid aga kaugust üle 2000 sülla.³⁹⁾ Rannakindluste pommitamisel seisid inglise laevad ise väljaspool Vene tule ulatust ja opereerisid täiesti ohutult kui manöövritel. (Järgneb.)

³⁷⁾ Ibidem, lk. 70 j. j.

³⁸⁾ V. D. Krenke, lk. 48.

³⁹⁾ M. Borodkin, Istorija, lk. 14.

Desarmeerimise konverentsi lõpp?

Suvine, võrdlemisi pikaajaline vaheaeg desarmeerimise konverentsi töös, mis konverentsi esimehe hr. Hendersoni arvates eeskätt pidi aitama kaasa desarmeerimisprobleemide hõlpsamale lahendusele sügisel istungjärgul, on toonud vastupidist. Selle asemel, et lahendada juba kevadel teravaks muutunud kriisi, ta on aidanud seda veelgi süvendada — tuues järelduseks Saksamaa lahkumise desarmeerimise konverentsilt ja ühtlasi tema väljaastumise Rahvasteliidust. Põhjusi, mis viisid selleni, ei ole raske leida, kui konverentsi senise töö tulemuste hindele, mida tegime „Sõduris“ nr. 31/32 s. a., lisame veel kokkuvõtte konverentsi vaheajal asetleidnud sündmustest enestest.

Nagu konverentsi vaheaja määramise juures mäletatavasti kokku lepitati, taheti aega kuni 16. oktoobrini, desarmeerimise konverentsi kavatsetud uue kokkuastumise päevani, kasutada selleks, et üksikute riikide seisukohti kevadel põhimõtteliselt heaks kiidetud ning 1. lugemisel vastu võetud briti 16. märtsi desarmeerimiskava üksikasjades kokkukõllasse viia. Ülesande peamine raskus langes konverentsi esimehe hr. Hendersoni õlgadele, kes isiklikult oli ka selle kava vaimseks isaks.

Hr. Henderson käis Pariisis, Roomas, Berliinis, Prahas, isegi Münchenis, kus tal oli erikõnelus kantsler Hitleriga. Teda võeti kõikjal väga hästi vastu, teda kuulati väga tähelepanelikult, ent lahendust vajavad küsimused ise jäid enamikus siiski lahtisteks. Oma suulises aruandes, mille hr. Henderson oma ürituste lõppedes hiljem desarmeerimise konverentsi büroole ette kandis, ta märgib, et temalt peetud läbirääkimistel üldiselt on ilmnenu tendents sõlmida esialgne kon-

ventsioon, kuigi siin on raskusi. Desarmeerimist puutuvad küsimused, hr. Hendersoni arvates, jagunevad kaheksagusteks: ühed, milles on võrdlemisi kerge saavutada kokkulepet, ja teised — milles see raskem.

Esimeste hulka kuuluvad: 1) üldine mittekallaletungi-kohustus, 2) kallaletungija kindlaksmääramine, 3) relvastuste kontroll, 4) väeteenistuse ühtlustamine, 5) kaitseväge kuulde avaldamine, 6) õhupommituste keeld, 7) alalise desarmeerimise komisjoni loomine, 8) mererelvastuste küsimused.

Raskemate küsimuste alla kuuluvad: 1) esimese desarmeerimiskonventsiooni kestvus, 2) tankide kaal ja suurtükkide kaliiber, 3) maaväge olemasoleva relvastuse hävitamine, 4) relvade valmistamise ja nendega kauplemise kontroll, 5) õhujõudude vähendamine, 6) sanktsioonid desarmeerimiskonventsiooni rikkumise puhuks.

Erilisi raskusi aga ühenduses eelmistega pakuvad kaks eraldi küsimust: 1) sanktsioonide süsteem konventsiooni rikkumise puhul, millega tagataks võimalikult täielikum julgeolek, ja 2) ühe õiguse luse põhimõtte praktiline rakendamine. Ja nagu hiljem tõestus, ongi just mõlemad viimased küsimused need, mis konverentsi lõplikult viisid ummikusse.

Hr. Hendersoni üritused ei jäänud siiski ainsateks omal alal. Vähe hiljem, septembris, neile järgnesid otsesed läbirääkimised tähtsamate suurriikide valitsusesindajate vahel. Sellistena on mainida Prantsuse-Inglise ja Prantsuse-Inglise-Ühendriikide nõupidamised, millised leidsid aset Pariisis, hoides ühtlasi sidet Itaaliaga, vastavate saadikute kaudu. Nende läbirääkimiste kaudu lootsid

prantslased muretseda täiendavat selgust eeskätt julgeoleku alal, küsimuses, mis briti desarmeerimiskava algkujus prantslasi teatasti ei rahuldanud. Selle küsimuse prantslased ühtlasi sidusid püüdega, igal viisil takistada sakslaste võimalikku rearmeerimist, mis võiks tulla toime, kui sakslastel lubatakse põhimõtteliselt antud üheõiguslust relvastuste alal rakendada ka praktiliselt.

Läbirääkimistega taotleti lõppeks leida kokkulepe, mida võiks esitada konverentsile ja millel oleks eeldusi, et ta on vastuvõetav ka teistele asjasthuvitatud riikidele. Kuna prantslased algusest peale ei jaga vaadet, et desarmeerimine kui seesugune iseendast toob ka julgeolekut, siis nende seisukohast kõigepealt oli tarvilik ette näha kontrollüheskindlate sanktsioonidega, sellele aga omakorda prooviaeg — kontrolli tõhususe selgitamiseks.

Mainitud läbirääkimised ja nõupidamised jõudsid lõpule Rahvasteliidu järjekordse istungjärgu aluks 24. septembril. Tulemused kujunesid prantslastele võrdlemisi rahuldavateks. Kuigi sanktsioonide kohta selgus jäi veel saamata, Inglise ja Ühendriikide erinevate seisukohtade tõttu, jõuti kontrolli küsimuses siiski kokkuleppele, määrates ühtlasi prooviaja kestvuseks neli aastat; sellele järgneks siis alles järkjärguline desarmeerimine, ilma et rahulepingutega piiratud riigid vahel peal rearmeeruda võiks. Samas tehti kokkuleppe tulemused teatavaks ka Saksa välisministrile. Kokku võttes, nõupidamiste tulemustena prantslastel seega oli läinud korda kõvendada oma seisukohti, luues teatud ühtlase Prantsuse-Inglise-Ühendriikide rinde Saksamaa vastu.

Ometi oli samal ajal teada, et Saksamaa endiselt püsib tegeliku üheõigusluse nõudmisel ning et ta tahab kindlasti seda saavutada, lähtudes üheõigusluse põhimõttelisest tunnustamisest viieriigi konverentsil möödunud aasta 11. detsembril ja selle rakendusvõimalustest briti desarmeerimiskonverentsiooni algava järgi. Prantsuse-Inglise-Ühendriikide läbirääkimiste tulemused nüüd aga veelkord näitasid, et kõigepealt Prantsusmaa, kuigi ta Saksamaa üheõiguslust põhimõtteliselt oli tunnustanud, selle praktilise rakendamisega siiski ei nõustu enne, kui ei ole korraldatud alaline rahvusvaheline kontroll, mis praktiliselt katsetatud ja ühtlasi kindlustatud vastavate sanktsioonidega. Kui Saksamaale teatavaks tehtud otsuses sanktsioonide küsimus küll veel oli lahtine, siis seda ainult põhjusel, et seisukohavõtmine selles ei olnud veel läinud korda ja selles oli jäädud ootele.

Saksamaa vastus temale teatavaks tehtud seisukohtadele järgnes kaks nädalat hiljem, 7. oktoobril, esialgu ainult verbaalnoodi näol, mis anti üle Briti ja Itaalia valitsustele, prantslastele vastust võlg jättes. Selles suulises vastuses, millele nädal hiljem pidi järgnema kirjalik, Saksamaa, kokkuvõttes, tegi teatavaks, et ta on nõus võtma vastu igasugust relvastuste keeldu, mis on üldine; ta on nõus ka kontrolli ja prooviajaga selliselt, nagu seda märgib briti kava, kuid ainult siis, kui tal lubatakse pidada ka Versailles lepinguga keelatud relvi, arvates välja rasked, mille pidamist briti kavas on nähtud ette keelata kõigile riikidele.

See vastus loomulikult ei rahuldanud vasttekinud ühist vastasrinnet, lõhe oli paratamatu. Nähtavasti seda arvestades, täpsalt nädal pärast esialgse otsuse andmist Saksamaa tegi ka teise sammu — teatades oma lahkumisest desarmeerimise konverentsilt ja väljaastumisest Rahvasteliidust.

See, väga tõsine ja kaugeleulatava tähendusega sündmus leidis aset ajal, kui desarmeerimise konverentsi büroo oli juba tulnud kokku, et teha ettevalmistusi konverentsi üldkomisjoni kokkuastumiseks, mis pidi sündima 16. oktoobril. Saksamaa seda sammu võib seletada väga mitmesuguselt. Selles võidakse näha rusikalööki lauale, mis peab teisi riike viima järeleandmisele; selles võidakse näha tahet eemaldada desarmeerimiskonverentsilt üldse, et jätta endale vabad käed relvastumise küsimuses; selles võidakse, lõppeks, näha puht-ideelist võitlust üheõigusluse kui seesuguse eest. Kõige selle otseseks tagajärjeks aga on desarmeerimise konverentsi hävinemine. See aga omakorda tähendab desarmeerimisidee kui seesuguse üldist kokkuvarisemist ja ühes sellega — jätkuvat võidujooksu relvastumise alal, millega ühtlasi sõjavõimalused muutuvad ikka hõlpsamaks ja lähedamaks. Üksmeele saavutamine rahvastevahelise rahu organiseerimise alal, mis näis algusest peale olevat raske saavutada, on nüüd osutunud ilmselt kättesaamatuks, — tänu eeskätt Prantsuse ja Saksamaa lahkuminekule desarmeerimisküsimuses. Üks on otsustanud jääda oma praeguste relvade juurde, milles ta näeb kõige kindlamat tagatist oma julgeolekule, — teine püsib kangekaelselt oma üheõigusluse nõudmisel — ja kõige selle hinnaks on desarmeerimise konverentsi kokkuvarisemine. Kui kõik tundemärgid ei peta, pole siin loota paranemist ka kaheteistkümnendal tunnil — ja desarmeerimise konverents on paratamatult sunnitud suikuma unele.

Kaitseliidu õppetegevusest 1933/34. aastal.

Kolonelleitnant A. Balder.

Kaitseliidu sõjaline ettevalmistus teostatakse aastast aastasse järjärgulise kavakindla väljaõppe teel. Õppetegevuse aasta algab taliperioodiga. Vast huvitab „Sõduri” lugejaid, milles seisab meie kodukaitse organisatsiooni õppetegevus eeloleval aastal.

Juhtiva kaadri väljaõpe.

Kaitseliidu kui sõjalise organisatsiooni tublidus ja väärtus oleneb ta juhtide-pealike tublidusest ja ettevalmistuse tasemest, seepärast kaitseliidu õppetegevuses peab olema pühendatud vääriiline tähelepanu pealike kaadri ettevalmistusele. Kaitseliidu juhtiv kaader on kahesugune: palgaline kaader ja vabatahtlik pealike kaader. Palgaline kaader juhib kaitseliidu mitmekesist tegevust väljaõppe, organiseerimise, maanduselise tegevuse, seltskondliku töö ning muudel aladel. Ta moodustab kaitseliidu kaadri aluse ja tuuma, millest jätkuma peab igale poole ja igale tegevuse alale. Nii peab kaitseliidu palgaline kaader olema suure kvalifikatsiooniga. Teisest küljest palgaline kaader on laiali üle maa. Neile õppuste korraldamine kohtadel pole teostatav. Üksikutele palgalise kaadri hulgast on võimalik osa võtta garnisonides peetavatest ohvitseride õppustest ja loengutest. Aegajalt peastaabi poolt korraldatakse kaitseliidu kaadri kursusi, kus pealikul omandavad ilmunud eeskirjad ja tutvuvad uute tehniliste ning taktikaliste saavutistega riigikaitse alal.

1934. a. 16.—21. aprillini korraldab kaitseliidu peastaap malevate pealikele ja instruktoritele sõjamängu ning informatsiooni koosoleku. Enne sõjamängu maleva pealike ja instruktorite koosolekul kantakse ette referaadid: 1) Tankid ja tanketid, nende kasutamine sõjalises tegevuses ning võitlus soomusjõudude vastu. 2) Modern püss ja automaat relvad ning nende kasutamine tuleviku lahingus. 3) Uusi vaateid jalaväe tegevuse kohta lahingus. 4) Väljaõppe tasapind ja õppetegevuse korraldus malevas.

Esimeses kolmes referaadis käsitletakse informatsiooniks uudiseid soomusjõudude, käsirelvade ning nendega seoses olevate võitlusviiside kohta, mis leidnud valgustamist sõjaajakirjanduses viimastel aastatel ja mis võivad leida kasutamist tuleviku lahingus. Viimane referaat sisaldab kaitseliidu väljaõppe tegevust. Nimelt kaitseliidu väljaõppe tegevuse alal on palju olulisi küsimusi, mis nõuavad mitmekesist arvamiste avaldamist, senise tegevuse revideerimist ning uute eesmärkide ülesseadmist. Referaadile järgnevad läbiarvused ja mõttevahetused, milledest kujunevad välja vastused üleskerkinud küsimustele.

Sõjamäng korraldatakse kõvendatud jalaväerügemendi tegevuse ulatuses malevate pealike ning instruktorite juhtimise oskuse ja taktikalise ettevalmistuse tasapinna tõstmiseks. Sõjamängust võimaldatakse ka osavõtta vabatahtlikkudele pealikele.

Pärast sõjamängu korraldatakse instruktoritele jao- ja rühma näitlik taktikaline õppus.

Palgalise kaadri kõrval malevais õppetöö teostavad vabatahtlikud pealiked. Uurides pealike koosseisu paistab silma, et ühel osal neist puudub nende kohtadele vastav kaitseväheline ettevalmistus. On ju normaalne nõue, et kompani- ja kõrgemad pealiked oleks reservohvitserid, rühmapealiked — ohvitserid või vähemalt allohvitserid, rühmapealiku abid, jaopealiked ja nende abid — allohvitserid või kapralid. Tehes järeldusi, peab aga silmas pidama, et kaitseliidu üksuse pealikul juhtimise oskuse kõrval nõutakse veel suurt seltskondlikku tööd, mis pole vähema tähtsusega kui esimene. Mida kõrgem pealik, seda lugupeetavam isik, seda tüsedam seltskonna tegelane ta peaks olema — see on kaitseliidus eluline nõue. Ideaalne on, kui pealik seltskondliku staaži kõrval omab vajalise sõjalise ettevalmistuse. Olude sunnil on pealike kohtadele määratud seltskonnategelasi, kuigi neil puudub vajaline kaitseväheline ettevalmistus. Et viimast puudust kõrvaldada või osaliseltki vähendada, määratakse malevkonna, kompani ja üksiku rühma pealikele, kes ei oma vajalist kaitsevähelist ettevalmistust, abiks õppepealiked, kes juhtivad üksuse õppetegevust.

Rühma- ja jaopealike ning nende abide kohta on varematal aastatel üles seatud kindel nõue, et nad 1. detsembriks 1935. a. omandaksid oma ametkohale vastavad teadmised ja oskused. Nii ka tegevuse aasta jooksul uued nooremad pealiked määratakse ainult nendest, kes on võimelised oma üksust juhtima. Need pealiked, kes on juba rühma-, jaopealiku või nende abide kohal, peavad kahe aasta jooksul vastavad oskused omandama. Ei suuda nad seda, siis asetatakse uutega.

Pealike kaadri väljakoolitamiseks ja pealike ettevalmistuse tasapinna tõstmiseks malevad korraldavad jao-, rühma-, kompani-, kompani õppepealikele ning jao- ja rühmapealike abidele kursusi või õppepäevi. Need kursused korraldatakse jao-, rühma- ja kompanipealikele erikavade järgi. Pealike kursuste peamiseks eesmärgiks on: värskendada pealike praktilisi oskusi oma üksuse taktikalise juhtimise, relva tundmise, hooldamise ja käsitamise, oma kohuste tundmise ja oma üksusele õppuste korraldamise alal. Pealike kursustel eriti rõhutatakse rividistsipliini, hargriviis tegutsemise ja üksuse juhtimise oskust.

Pealike kursused või õppepäevad korraldatakse ilmtingimata neis üksustes, kes tegevuse aastal võtavad osa suurematest õppustest, manöövritest ning suurematest suvilaagritest.

Roobastikku pealike kursustega korraldatakse pealikele, kes soovivad aukõrgendust ohvitseri auastmes või ülendamist allohvitseriks, erikursused. Allohvitserideks ülendamise katsed korraldatakse mai kuus; ohvitseri aukraadis ülendamise katsed novembri kuus.

Kaitseliidu patareid pealikele, nende abidele ja suurtükirühma pealikele ning nende abidele korraldatakse peastaabi poolt Tallinnas 4.—8. aprillini peali-

kute kursused. Neil kursustel käsitletakse peamiselt patareid, suurtükirühma, patareid side ja suurtükiväe luuretegevust. Vajalist allakriipsutamist leiavad pealike kohused ning tegevuse koostöö jalaväega.

2.—6. maini korraldatakse peastaabi poolt ratsaüksuste pealikele ja nende abidele **ratsa-pealike kursused**. Kursuste kavas on peamiselt ratsaluure ja ratsa sideteenistus ning ratsasõit uue ratsasõidu kooli põhimõtete järgi.

Taktikaline väljaõpe ja suvilaagrid.

Taktikalise väljaõppe alal pannakse peaarõhk jao ja rühma tegevusele. Selleks kaitseliidu üksustes suuremal määral korraldatakse rühma ja jao taktikalisi õppusi. Iseäraline tähelepanu pööratakse lahkrivile (lahingdrillile), milleks õppusi korraldatakse Jalaväe Eeskirja I osa järgi.

Lahkrivis tegutsemise alal tähelepanu objektiks on:

- jao- ja rühma juhtimise tehnika;
- käskude andmise tehnika;
- lahkrivi rivistus;
- varjumine, maastikule kohane mine ja moondamine.

Peastaabi poolt 6. ja 7. oktoobril 1934. a. korraldatakse Tapa-Rakvere vahel suurem manööver, millest võtavad osa Viru, Järva, Tallinna, Harju, Narva ja Lääne malevate üksusi laiaroopalise raudtee piirkonnast. Pealike ja üksuste ettevalmistamine manöövri kava kohaselt ning selleks vähemate taktikaliste õppuste korraldamine, on nende malevate õppetegevuse aasta peamine ülesanne.

Suvilaagrid malevad korraldavad neis üksustes, kus neid möödunud aastal ei korraldatud.

Koondrivi ettevalmistus.

Koondrivi õppusi korraldatakse kaitseliitlaste igal kogumisel 5—6 minuti jooksul. Nende eesmärk on kaitseliitlaste distsipliini, rivis esinemise ja mehise väljanägemise tõstmine. Lühike koondrivi õppus igal kogumisel on selleks parem abinõu. Siin kaitseliitlane kuuldes pealiku selget ja valju käsklust ning tehes rivis koondrivi harjutusi, distsiplineerub, saab erksaks ning allub juhi taatele. Rivile käskluste andmine ning rivi juhtimine omalt poolt kasvatab pealikus juhi tunnet ja usku oma võimesse.

Koondrivi harjutusi korraldatakse uue J. E. I osa järgi, mille kõik kaitseliidu üksused eeloleval aastal peavad omandama põhjalikult.

Tegevus laskeasjanduslikul alal.

Laskeasjanduslikul alal eelseisval aastal võetakse tulipunktiks:

1. kaitseliitlaste massi laskeosavuse üldise taseme tõstmine;
2. laskejuhatajate väljakoolitamine;
3. lahingsisulistele laskeharjutuste korraldamine ja
4. kaitseliidu võistlusmeeskonna väljakoolitamine.

Malevates 1933/34. õppeaasta jooksul selgitatakse õppelaskeharjutuste teel, kes kaitseliitlastest oma laskeosavuse poolest on võimelised klasilaskuriteks, korraldatakse neile õppelaskehar-

jutusi, et siis pärast vastavate kontrollkatsete sooritamist üle viia klassi laskuriteks.

Peale selle massi laskeosavuse tõstmiseks talise perioodi jooksul korraldatakse erioppusi neile kaitseliitlastele, kes karikavõistlustel saavutasid mitte rahuldavaid tagajärgi, et nad tuleval aastal suudaksid rahuldavalt karikavõistluste tingimusi täita.

Laskeasjanduse juhtide väljakoolitamiseks tegevuseaasta jooksul malevates korraldatakse laskejuhatajatele aluskursusi, selles ulatuses, et kokku eelmisel aastal korraldatud kursustega ilma erandita kõik laskejuhatajad oleks laskejuhatajate aluskursused läbi teinud ja aluskursuste kava piirides kõik vajalised oskused ning teadmised omandanud.

Lahinglaskmise kooli elluviimise jätkamiseks õppe-sportiosakonna poolt korraldatakse 11—17. juunini Paldiskis laskurite laager, kuhu läkitatakse malevatest instruktoreid ja soovijaid laskejuhatajaid.

Laskurite laagri kavas on:

- üksikmehe lahinglaskmine;
- jao lahinglaskmine;
- eeltööd snaiperi kooli elluviimiseks kaitseliidus ja optilise sihikuga laskmine;
- laskeasjanduslike küsimuste uurimine.

Malevates jätkatakse **lahingsisulisi laskeharjutusi** 1933/34. a. Küttidega, kes täitnud lahinglaskmise kooli põhiharjutused, alatakse lisaharjutuste laskmist.

Kaitseliidu laskurmeeskonna väljakoolitamiseks korraldatakse 1933/34. a. talisel perioodil treeninglaskmisi ja mai kuus meeskonna esivõistlused treeningu kava kohaselt.

Relvade korraliku hoolekande teostamiseks võetakse kaitseliitlaste järjekorraliste õppuste kavas vähemalt kahe tunni ulatuses „relva hoolekande“ ja nii, et iga kaitseliitlane talvise perioodi jooksul ühe sellise õppuse läbi teeb.

Laskeradade korraldamiseks malevad, kellel pole vajalist arvu laskeradasid, soetavad neid juurde, nii et ühelgi kaitseliitlase jalgsi käies ei kuluks üle tunni laskerajale minemiseks. Olemasolevad laskeradasid korraldatakse tarvitamiskõlvulisteks.

Tegevus eriüksuste väljaõppe alal.

Suurtükiväe patareidega jätkatakse järjekorralisi õppusi, niivõrd et patareid suudaksid laitmatult tegutseda välisõja olukorras. Patareide õppused koondatakse laskeharjutuse eelsetele päevadele.

Patarei ja pealike õppustel pööratakse tähelepanu ja omandatakse põhjalikult:

- patarei positsiooni organiseerimine (positsioonile asumine, moondamine, laskeandmete valmistamine, side ja ühenduste loomine, tagavara positsioonide ettevalmistamine jne.);
- koostöö jalaväega (side loomine jalaväe pealikutega, vaatluspunktide valik ja vahetamine, ülesannete saamine jalaväe üksuse pealikul, nende kiire täitmine jne.).

Need alad nõuavad suurt viimistlemist ja nende alade viimistlemiseks on kasulikud jalaväeüksuste (ka kompani) ning patareide ühised taktikalised õppused.

Patareide väljaõppel rõhutatakse otsese sihtimisega tulistamist, mida nõutakse ka suurtüki pealikult.

Kõigi patareidega viiakse läbi 1. maist 1934. a. kuni 1. dets. 1934. a. patareide laskevõistlused (erikava järgi).

Patareidele korraldatakse aasta jooksul kaks laskeharjutust — üks suvise ja teine sügise perioodi jooksul.

Ratsaüksuste väljaõppel rõhutatakse ratsaluureteenistust nii, et ratsanikud omandaksid selle ja oleksid täiesti kodus piiluri ja luurpiilkonna tegevuses.

Ratsasideteenistuses õpetatakse kätte lihtsamate ja lühimaaliste sideülesannete täitmine.

Ratsarivi omandamist täiendatakse rühma piirides.

Neis malevais, kus ratsaüksuste tegevus ja liituvus pole küllaldaselt arenenud, korraldatakse suvise õppeperioodi lõpul ratsapäevi, mis elustab ja hoogu annab ratsaüksuste tegevusele.

Ratsaõppustel pööratakse tähelepanu ja viimistletakse:

- ratsanikkude istakut sadulas ja hobuste juhtimist;
- maastiku sõitu ja hobuse kasutamist maastiku sõidul;
- luure ja sideteenistust.

Sideüksustega korraldatakse järjekorralisi õppusi sideüksuste õppekava kohaselt. Õppustel rõhutatakse:

- sidevahendite põhjalikku tundmist ja hooldamist;
- praktilist telefoni ühenduste loomist;
- praktilist sideteenistust.

Rk üksustes jätkatakse toimkondade väljaõpet rak üksuste õppekava kohaselt nii, et kõik r.-kuulipildujad võimelised oleksid rk karikavõistlusi täitma. Väljaõppe alal pööratakse tähelepanu:

- kuulipilduja hooldamisele;
- numbrite koostööle ja reeglipärasele tegevusele;
- rk tegevusele kaitsel ja pealetungil.

Tegevus kehalise kasvatusel alal.

1935. a. korraldatakse kaitseliidupäev, mis on kaitseliidu 10. aasta juubelipäevaks. Malevate tegevus kehalise kasvatusel alal 1933/34. a. kujuneb peamiselt ettevalmistuseks kaitseliidu 10. aastapäevale.

Kaitseliidupäeva kava 1935. a. on:

1. Laskemeistri- ja lahinglaskmise võistlused.

2. Kergejõustik.

— viievõistlus (100 m jooks, 1500 m jooks, kõrgushüpe, kuulitõuge, odaheide);

— 300 m jooks;

— murdmaajooks (5—6 km).

3. Sõjalise iseloomuga võistlused:

— orienteerimise jooks öösel;

— sõjaline kolmevõistlus;

— 2-päevane rännak laskurijagudele;

— 2-päevane rännak ratturijagudele;

— lähenemise ja varjumise ning maastikule kohanemise võistlus.

4. Mängud.

— pesapallivõistlus;

— jalgpallivõistlus;

— käsipallivõistlus.

5. Võimlemine.

— võimlemise ühisdemonstratsioon meestele (igast malevast grupp — 50 meest);

— võimlemise ühisdemonstratsioon naiskodu-kaitselise liigetele (igast ringkonnast grupp — 50 naist);

— võimlemise ühisdemonstratsioon noortele kotkastele (igast malevast grupp — 50 noorkotkast).

6. Ratsavõistlus.

7. Kaitseliidu näitus.

8. Noorkotkaste laager.

9. Vabaõhu etendus.

10. Paraad.

Kehalise kasvatusel alal 1933/34. a. peastaabi poolt korraldatakse:

- suuskade valmistamise kursused 1933/34. a. taliperioodil, milleks suusameistrid malevatesse välja saadetakse;
- üleriiklikud suusatamise võistlused 17. ja 18. veebruaril;
- üleriiklikud suusatamise võistlused 18 km ja 50 km Aegviidus 3. ja 4. märtsil;
- kaitseliidu üleriiklikud raskejõustiku võistlused 21. ja 22. aprillil Järva maleva korraldusel;
- kaitseliidu üleriiklikud pesapallivõistlused Tallinnas 19. ja 20. augustil.

Traksmann — Lukas — Haber

Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele

HIND 2 kr. 50 s.

Müügil „Sõduri“ toimetuses, Tallinn Toomkooli 7.

Taktika alalt.**Taktikalise ülesande nr. 3. lahendus.*)****Kareda üksikpataljoni eelsalk tegevuses.**

(Kaart 1:21000, Viljandi ümbruskond.)

Ltn. Vasar plaanitseb Vanakubja vallutamist.

Informatsiooni kujunenud olukorrast ja ülesande Vanakubja talu vallutamiseks ltn. Vasar sai kompülit 11. sept. kell 1830. Pärast seda ltn. Vasar leppis kokku rk-rühma üliga tuletoetuse suhtes. Milles seisib see kokkulepe? Ta seisib nimelt selles, et määrati kindlaks, millal või millise signaali järgi kompülit määratud rk pidi alustama ja lõpetama tuletoetuse andmise ltn. Vasara rühmale Vanakubja talu vallutamisel. Kuna tule avamine ja lõpetamine täpsa kellaaja järgi siin on raskesti teostatav, siis määrati selleks vastav signaal. Signaali andmiseks võiks kasutada kas rakette, lippe või helklampi. Siin määrati raketid. Nimelt pidi rk avama tule Vanakubja talu põhjaserva pihta siis, kui sellest talust umbes 400—500 m põhja poolt metsaservalt lastakse õhku rida rohelisi rakette. Tuletoetuse andmine pidi lõppema rea punaste raketide järgi, mis lastakse õhku 100—200 m põhja poolt Vanakubja talu.

Saanud kompülit ülesandeks vallutada Vanakubja talu ja leppinud kokku rk-rühmüliga rk-tule avamise ja lõpetamise signaalides, ltn. Vasar ruttas Siniälliku oja juurde metsaservale, et isikliku vaatlusega selgitada olukorda Vanakubja talu juures, ja liikuda siis sealt metsaserva mööda põhja poole vastu oma rühmale.

Kell võis olla umbes 1840, kui ltn. Vasar oma sidevaatlejaga jõudis Siniälliku oja juurde metsaservale, Loodi kõrtsist 500 m loode poole. Päike oli juba veeremas looja, peites end Vanakubja talu taga asetseva metsa varju ja heites viimaseid kiiri puuladvule Siniälliku oja kaldail. Vanakubja talu ümbruses võis selgesti märgata mustade sõdurite kaevumist ja liikumist. Selgitanud olukorda Vanakubja talu juures, ltn. Vasar oma sidevaatlejaga suundus kohe metsaserva mööda põhja poole, et rutata rühma juurde. Aega, mis kulub siit rühma juurde jõudmiseks, kasutas ltn. Vasar olukorra hindamiseks ja Vanakubja vallutamise kava valmistamiseks, kusjuures ta mõttekäik oli järgmine:

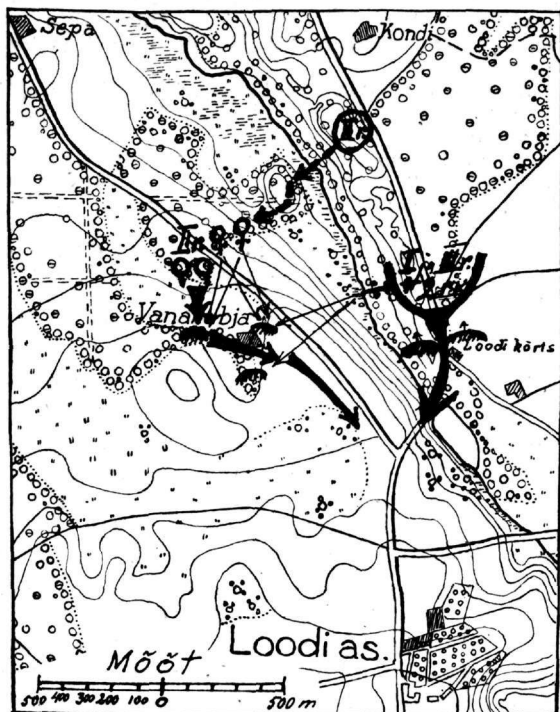
„Mustad oma tulega on pannud seisma Loodi kõrtsi ees ltn. Pedajase eelpatrulli, vaatamata viimase energilisele tegevusele. Mustad on võtnud oma alla ka Vanakubja talu. Neid punkte kompül tahab vallutada täna veel enne pimeduse tulekut. Loodi kõrtsi vallutamiseks kompül määras I ja III rühma kahe rk tule toetusel, kuna Vanakubja vallutamise kompül tegi ülesandeks minu rühmale, toetades mind sealjuures ainult ühe rk tulega. Seega Loodi kõrtsi vallutamiseks kompül on määranud kaks korda rohkem jõude kui Vanakubja vallutamiseks. Järelikult, ta hindab Loodi kõrtsi vallutamise tähtsamaks ja juhib sinna oma pealöögi.

Kui I ja III rühmal Loodi kõrtsi vallutamine peaks õnnestuma, võib vastane oma tulega Vanakubja talu juurest takistada nende edasilikumist Loodi a.s. poole. See tuli ühtlasi kergendab ka Loodi kõrtsi juurest taandunud vastase osadele uue vastupanu organiseerimist lõuna pool kõrtsi. Vanakubja kiire vallutamine minu rühma poolt aga võtab vastaselt need võimalused. Kui aga I ja III rühmal Loodi kõrtsi vallutamine ei peaks õnnestuma, siis minu rühma edukas tegevus pärast Vanakubja vallutamist — kiire edasitung teelahkmele, mis Loodi a.s. umbes 1 km põhja pool — igal juhul sunnib mustad taanduma Loodi kõrtsi juurest. Seega mina oma rühmaga pean kiiresti vallutama Vanakubja ja jätkama pärast seda edasitungi nimetatud teelahkmele.

Mustadel üks jaosuurune osa on kaevumas Vanakubja talust lääne pool metsaserval, teine jaosuurune osa kaevub talu põhjaserval maantee ääres, kolmas väljus põhja poolt metsast ja siirdub talu juurde. Peale selle on märgata veel üksikuid inimesi liikumas talust lõuna pool metsatukas. Kus võiksid asetseda vastase automaatrelvad, kuulipildujad? Aja vähesuse tõttu pole praegu võimalust selgitada seda täpsama vaatlusega. Kuid arvan, et talu põhjaserval maantee ääres on mustadel kk-jagu, kuna sealt on soodsad võimalused flankeerida tulega 1) üle lahtise ja langeva maastiku Siniälliku oja suunas ja 2) piki Loodi-Heimtali maanteed Sepa talu suunas. Ka talust lääne pool metsaserval mustadel peaks olema kk-jagu, kuna sealt avaneb võimalus flankeerimiseks tulega 1) talust põhja pool asetseva metsa lõunaserva ette ja 2) piki metsadevahelist heinamaad Sepa talu suunas. Seega Vanakubja vallutamisel minul tuleb arvestada mustade vähe-malt rühmasuuruse osa vastupanu.

Ka minul Vanakubja vallutamiseks on vaid üks rühm ja sellele toetuseks ühe rk tuli, seega — kolm automaatrelva. Kui mustadel Vanakubja rajoonis rk-sid ei peaks olema, siis olen mina automaatrelvade mõttes nendest kerges ülekaalus. Kuid see ülekaal on siiski väike ning minu jõud vastase omaga — peaaegu

*) Vt. „Sõdur” nr. nr. 29/30, 35/36 ja 37/38 s.a.



Ltn. Vasara rühma tegevus Vanakubja talu vallutamisel 11. sept. õhtul.

võrdne. Järelikult, edu vastase üle võin saavutada ainult kiire ja ootamatu tegevusega.

Maastik Vanakubja kiireks vallutamiseks pole kuigi soodus. Lähenedes talule Siniälliku oja poolt lühimat teed mööda on maastik lahtine ja tõuseb vastase poole, mille tõttu kiire ja ootamatu kallaletungi teostamine siit pole mõeldav. Varjatud lähenemine talule on võimalik ainult lääne poolt läbi metsariba. Kuid rühma või mõningate jagude suunamine talu vallutamiseks läänest võtab aega, mida praeguses olukorras on vähe. Teine tegur, mis räägib selle vastu, on oma rk tuli idast, mille alla rühm võib sattuda, kui ta läheneb Vanakubja talule läänest. Jääb vaid järele valutada talu kallaletungiga põhja poolt metsast, kusjuures lähtealus kujuneks selle metsa lõunaserval.

Lähtealusel laskurijaod tuleksid asetada metsatukka, mis Vanakubja talust asetseb 300 m loode pool. Sealt jääb talust lääne poole metsaservale paiknenud mustade jaoni kõigest paarsada meetrit, millisel kaugusel võib kohe asuda rünnakule. Nii kujuneb see vastase jagu rünnaku esimeseks objektiks. Vastase tule mahasurumine ajal, mil teostub rünnak, on võimalik talust otse põhja poolt metsaservalt. Sinna asuksid kk-jagude tegevtoimkonnad, kuna tagavaratoimkonnad läheksid rünnakule laskurijagudega. Mõlema kk jätmine lähtealusele võimaldab neil toetada rünnakut märksa pidevama ning mõjuvama tulega, kui nad seda suudaksid liikumisel koos laskurijagudega. Kk-jagude tagavaratoimkondade saatmine rünnakule laskurijagudega on vajalik viimaste löögijõu tõstmiseks.

Kokkuvõetult otsus Vanakubja vallutamiseks oleks järgmine: kallaletung talu vallu-

tamiseks teostub põhjast ja loodest, kusjuures löök läheb paremalt, tuli vasakult. Löök teostub laskurijagudega ja kk-jagude tagavaratoimkondadega, kuna kk-jagude tegevtoimkonnad kuulipildujatega jäävad lähtealusele ja toetavad sealt tulega rünnakut. Rünnaku esimene objekt — Vanakubja talust lääne pool metsaserval asetsev mustade jagu."

Ltn. Vasar Vanakubjat vallutamas.

Valminud otsusega Vanakubja vallutamiseks ltn. Vasar jõudis rühma juurde umbes kell 1850. Allohv. Peet (rühmavanem) oli rühmaga metsaserval Siniälliku oja idakaldal, Kondi talust 600 m Vanakubja poole. Meeskond oli paigutatud varjatult. Julgestuseks oli asetatud kaks vahiposti oja kaldale, üks põhja ja teine lõuna poole silmsideme kaugusele. Allohv. Peet oli nagu ette aimanud, et rühmal tuleb ületada Siniälliku oja. Et oja sügavus kohati oli üle meetri ja laius kuni kolm meetrit, siis allohv. Peet oli lasknud metsast otsida ja muretseda kohale kaks tugevat latti purde valmistamiseks. Allohv. Peet oli teinud seda kaalutlusel, et rakmetes ja täie lahingvarustusega meestel pole võimalik pääseda kuivalt üle oja. Sellega allohv. Peet kui hea ja tubli juht hoolitses oma alluvate eest.

Jõudnud rühma juurde, ltn. Vasar pärast käsklust „tähelepanu!“, lausus:

— „Poisid! Teie olete mul alati teotsenud kiiresti ja otsustavalt. Kuid praegu seisab meil ees ülesanne, mis nõuab väkkiiret täitmist. Meil tuleb nimelt vallutada Vanakubja talu veel enne pimeduse tulekut ja liikuda sealt umbes 1 km edasi. Vanakubja, näete (näitab käega) paistab sealt üle lageda välja. Usun, et kõtkastena langete kaela mustadele, kes on võtnud oma alla Vanakubja talu. I ja III rühm vallutavad Loodi kõrtsi seal maantee ääres (näitab käega). Praegu hakkame minema kallaletungi lähtealusele.

Allohv. Peet! Laske purre kohe asetada ojale nii, et mustad Vanakubja juurest ei näeks meie üleminekut.

Allohv. Viks (2. jao ülem)! Teie ülesandeks jääb rühma julgestamine liikumisel kallaletungi lähtealusele. Võtke oma jagu, minge purde juurde, ületage oja ja suunduge sinna metsa (näitab käega metsale, mis Siniälliku oja 100 m lääne pool). Sealt liikuge lääne poole rööbiti metsa lõunaservaga ja vaadake see läbi 200—300 m laiusele, lugedes metsa lõunaservast põhja poole. Metsa lääneserval heinamaa ääres peatuge ja valvake, et lääne poolt üle heinamaa ja Vanakubja talu poolt mõni mustade salk ei tungi metsa, kus ise olete. Kui märkate seda, teatage kohe minule. Järgnen teile teiste jagudega metsa lõunaserva mööda.

On teil, allohv. Viks, küsimusi ülesande kohta? Ei ole. Täheleb, olete saanud aru. Asuge kohe teele."

Nüüd, mõne minuti möödudes, ltn. Vasar käsutas ülejäänud jaod liikuma oma järele ja

viis nad purde juurde, kus 2. jagu oli parajasti lõpetamas oja ületamist. Siin ltn. Vasar lausub:

— „Oja ületame purret mööda ühekaupa, kaugus kümme meetrit. Allohv. Peet, teie jääge siia ja valvake, et üleminek teostuks korralikult. Rühmale järgnege viimase mehega. Jaod ületavad oja numbrite järjekorras, alates 1. jaoga.”



ltn. Vasara rühm ületab Siniälliku oja.

Kui 2. jao viimased mehed olid juba kadumas ojast 100 m lääne pool olevasse metsa, ltn. Vasar käskles:

— „1. jagu! Minu järele edasi — marss!”

Ületanud oja, ltn. Vasar kiire hüppega 2. jao jälgedes siirdus metsa. Temale järgnesid kümnemeetrilistel kaugustel üksteisest 1. jao mehed esotsas jaoülemaga. Metsas ltn. Vasar seadis kohe sammud selle lõunaservale, kus peatus, et oodata järele jagusid ja heita veel pilku Vanakubja talule. Mõne minuti pärast tuli allohv. Peet ja kandis ette, et kõik jaod on jõudnud kohale. Nüüd jätkus liikumine metsa lõunaserva mööda lääne poole.

Jõudnud Loodi — Heimtali maantee äärde, ltn. Vasar peatas rühma, kutsus oma juurde allohv. Peedi, asus sellega metsaservale lepaõõsasse ja sõnas:

— „Allohv. Peet! Teie jääge siia mõlema kk-jao tegevtoimkonnaga, asetage kuulipildujad laskeseisukohale ja olge valmis tuld andma vastasele. Vaadake (näitab käega), vastasel on üks jagu, arvatavasti kk-jagu, talust lääne pool laiade põõsaste juures. See olgu tulistamisel teile märgiks nr. 1. Teine vastase jagu, ka vist kk-jagu, asetseb talust põhja pool, näete kus mehed kaevuvad maantee ääres. See on tulistamisel teile märgiks nr. 2. Mina laskurijagudega ja kk-jagude tagavaratoimkondadega lähen üle maantee paarsada meetrit lääne poole, näete — sinna metsatukka (näitab käega) ja asun seal kallaletungile.

Kallaletungi teostamiseks annan signaalid, mis tähendavad:

1) rida rohelisi rakette siit maantee äärest metsaservalt — avage kohe tuli mõlema kuu-

lipildujaga märk nr. 1 pihta. Selle signaali järgi avab tule Vanakubja talu pihta ka meie rk sealt (näitab käega) oja äärest metsaservalt;

2) rida punaseid rakette märk nr. 1 lähedalt — kandke tuli üle märgile nr. 2, laskurijaod ründavad märki nr. 1;

3) rida punaseid rakette teiskordselt märk nr. 1 lähedalt — lõpetage tuli ja valmistuge edasiliikumiseks, laskurijaod ründavad märki nr. 2;

4) rida valgeid rakette Vanakubja talu juurest — liikuge kiiresti Vanakubja talu juurde, talu on vallutatud.

On ülesanne teile selge, allohv. Peet?”

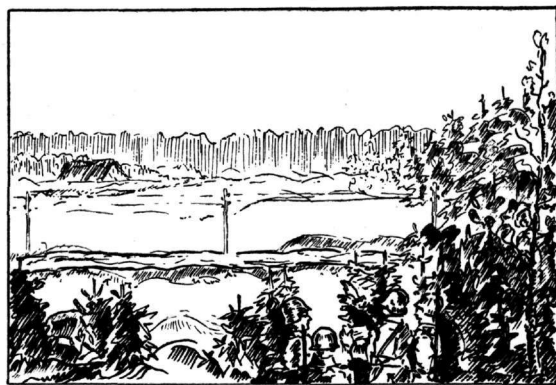
— „Just nii, härra leitnant!”

kõlas mehine vastus.

Nüüd ltn. Vasar käsutas 3. jao ja kk-jagude tagavaratoimkonnad enese järele järjestikku ja liikus nendega maantee äärt mööda 100—150 m loode poole, kus tee teeb väikese käänaku. Selle käänaku varjus ltn. Vasar oma meestega ületas maantee, liikudes sealt metsa lõunanurka, kus allohv. Viks 2. jaoga oli ees valvet teostamas ja teisi ootamas. Selle liikumise ltn. Vasar võttis ette eesmärgiga pääseda lähtealusele mustadele nägemata ning saavutada seega ootamatust, kuna tee ületamine metsaserval seda ei võimalda, sest metsaserv ja tee seal on vaadeldavad Vanakubja talu juurest.

Jõudnud sihtkohale, ltn. Vasar peatas mehed mõnikümmend meetrit enne metsaservale jõudmist, käsutas jaoülemad oma juurde ja läks nendega metsaservale lähemale, kust avanes vaade Vanakubja ümbusesse. Siin ltn. Vasara sõnad jaoülemale olid järgmised:

— „Vaadake (näitab käega) seal on Vanakubja talu, mille vallutamisele praegu asume. Mustadel on üks grupp mehi talust paarsada



ltn. Vasar annab ülesandeid jagudele Vanakubja vallutamiseks.

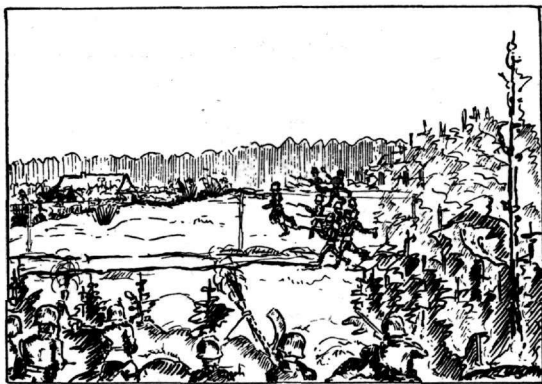
meetrit lääne pool, näete seal laiade põõsaste juures (näitab käega). Teine grupp mehi on talu juures. Vaadake, üks kaevub praegu seal.

Mõlemad laskurijaod ja kk-jagude tagavaratoimkonnad asuvad rünnakule minu juhatusel.

Meie esimeseks rünnakpunktiks on vastase osa seal laiade põosaste juures, talust paarsada meetrit lääne pool. Selle järgi ründame talu juures olevat vastase meestegruppi. Meie rühma mõlemad kuulipildujad jäävad siit vasakule, sinna (näitab käega) üle tee metsaservale ja toetavad sealt meie rünnakut kuni talu on vallutatud. Meie rünnakut toetab ka üks rk sealt (näitab käega) oja äärest metsaservalt.

Asetage oma jaod siia metsaservale ahelikku, 2. jagu + 1. jao tagavaratoimkond — maanteest selle põosani (näitab) ja 3. jagu + 4. jao tagavaratoimkond — põosast paremale. Liikumise algamiseks annan kolm pikka viilet, mida kordavad kõik jaoulemad ja nende abid. Selle signaali järgi jaod järjekorras vasakult hüppavad siit umbes 100 m edasi selle (näitab käega) väikse seljandiku taha, kus seavad viskevalmis käsigranaadid, asetavad püssidele otsa täägid ja valmistuvad rünnakuks. Rünnaku signaaliks — rida punaseid rakette minult. Rünnakule minek — minu käskluse järgi.

See on praegu kõik. Teil on 7 min. aega meeste kohaleasetamiseks. Asuge täitmisele!"



Ltn. Vasara rühm ründab Vanakubja talu.

Sellised üldjoontes olid ltn. Vasara käsud ja korraldused Vanakubja vallutamiseks. Aja vähesusest ja tegevuse kiirest iseloomust tingituna nad sisaldavad ainult seda, mis on hädavajalik ülesande täitmiseks.

*

Käesoleva ülesande lahendas kõige paremini 1. jalav. rügemendi ltn. O. Pöder ning omandas „Sõduri“ toimetusel määratud auhinna — „Sõduri“ 1931. aastakäigu iluköites.
Toimetus.

Täiendavad andmed taktikalise ülesande nr. 2. juurde side alal.

1. Üks paar püsivjuhtmeid Viljandi—Loodi as. magistraalist on III/9 sirühma poolt seatud korda kuni Loodi kõrtsini ja jääb rügsidüli kasutada. Loodi kõrtsist edasi III/9 tegevuse rajoonis püsivliinide luuret ja parandustöid korraldab rügsidül oma jõududega.
2. III/9₂dale on avatud eeljaam Loodi kõrtsis 05.07. k. 1000ks; järgmine rügemendi eeljaam on nähtud ette Paistul
3. Sirühma koosseis ja varustus endine.*)

Lahendada:

Sirühmüli korraldused pataljoni hargnemisel Teigastes.

Sirühmüli tegevusse puutuvad küsimused III/9 Patüli käsu nr. 7 p. 11 kohaselt.

*) Vt. „Sõdur“ s. a. nr. 6 lk. 179.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Mõtteid õhukaitse korraldamisest väikeriigi oludes.

I. Üldist. Nimetatud probleemi kohta võtab sõna „Bulletin Belge des Sciences Militaires“ s. a. oktoobrikuu numbris („Parallèle entre l'efficacité de l'Aviation Militaire, et celle de l'Artillerie de la Défense Terrestre contre Aéronefs dans la Défense Aérienne des pays de faible étendue“) belgia kindral Vandeputte, kes ka varemalt on käsitlenud sellesisulisi küsimusi („Bulletin Belge des Sciences Militaires“, nov. 1931. a.). Et seda probleemi käsitletakse väljudes väikeriigi tarvidustest ja võimalustest, siis toome tähendatud kirjutise sisu lühendatult.

Autor leiab, et samal ajal, kui sõjakirjanduses on pühendatud tõsiselt ning laiast tähelepanu lennuasjandusele üldse, eriti aga lennuväe tegevusele sõjas, maapealse õhukaitse vahendid nagu: õhukaitse suurtükivägi, helgiheitjad, väikesekalibrilised automaatrelvad j.n.e. ja nende kasutamine, iseäranis aga koostöötamine lennukiitiga riigi territooriumi kaitsel on jäänud nagu

varju. Autor leiab, et see küsimus väärib paremat valgustamist ja seepärast püüab neid võrrelda lennuväega, et sel teel maapealsete õhukaitse vahendite lahinguomadusi selgemini esile tõsta, ühtlasi ka neid hinnates väikeriigi (Belgia) materjalse kandejõu seisukohalt.

II. Lennuvägi.

A. Pealetungi lennuvägi („aviation offensive“ või „armee aérienne de bombardement“) ei sobi hästi riigile, mille territoorium on vähese sügavusega. Põhjused selleks on järgmised:

a) Ta on liialt kallis ja nõuab suuri kulusid nii materjalseid kui ka personalis ja mitte ainult vormeerimisel vaid ka ülespidamisel ning ekspluaterimisel.

b) Ta ei suudaks küllaldaselt määral kaitsta riigi maa-ala vastase õhujõudude kallaletungi vastu, sest:

Vale



Patarei väljendab nõrka korda ja distsipliini, kui ta meeskond peatustel hoolitseb ainult oma puhkuse eest.

Õige



Kindel kord ja distsipliin on patareis, kus meeskond peatustel hoolitseb ka hobuste eest, kohendades ja kontrollides rakendust.

Vale



On lubamatu, kui haavatu mõtleb ainult enese päästmisele, jättes maha oma relva ja rakmed.

Õige



Lahinguväljalt lahkudes haavatu peab võtma kaasa oma relva ja rakmed, kuna laskemoona annab ta naabreile.

Vale



Vahtide või piilurite lohaku ja hooletu kohuse-tütmine lahingu olukorras on suurim patt meeskonna vastu, keda nad julgustavad.

Õige



Vahid või piilurid peavad täitma oma kohuseid äärmiselt täpsalt ka siis, kui ülemust või kontrollijat pole läheduses.

1) territooriumi väikse sügavuse tõttu kõik tema baasid asuvad vastase tegevuse piirides, kui neid mitte üle viia — vastava kokkuleppe põhjal — mõne naaberriigi maa-alale;

2) maapinna vormid, taimkate ja asulad (Belgia oludes muidugi) ei võimalda mobilisatsiooni korral organiseerida lennuvälju sellisel arvul, et oleks võimalik lennuväeosad laiali patsata üle maa, niiviisi neid muوندades vastase eest;

3) vaenlane selle vastu — territooriumi suurema sügavuse tõttu — võib asutada oma lennuväljad väljaspool väikeriigi lennuväe tegevusraadiusi, sealjuures õhukallaletungide läbiviimiseks ta võib lennuvälju ajutiselt hõlpsasti viia piiri lähedusse ja pärast rünnakute sooritamist nad uuesti ümber paigutada maa sügavusse;

4) seega suurriigi lennuvägi, toetudes laiailpaisatud ning üksteisest kaugel asetsevatele baasidele, saab teostada keskendatult, kokkujooksvaid suundi mööda, kuna sellevastu väikeriigi oma, asudes kontsentreeritult (seega vastasele rohkem kättesaadavalt) peab enamasti töötama laial rindel ja kaugemal maa sügavuses asuvate märkide vastu;

5) väikerahvale on väga raske võtta oma peale pealetungi õhusõja algatuse, sest ta riskerib — suurriigi õhujõudude ülekaalu tõttu — kaotada oma lennuväe veel enne kui ta suudaks tõsiselt tegevusse astuda.

c) lennuväe kaotus lahingus võiks panna väikeriigi väga raskesse seisukorda, eriti veel niisugusel korral, kui ta oma lennuväge on arendanud õhukaitse vahendite arvel.

B. Kaitselennuväe (hävitajad) võimed territooriumi õhukaitse teostamisel on järgmised:

a) Ta on peaaegu pime (quasi-aveugle) ja vajab juhtimist maapealt (raadio) oma märgi vastu.

b) Ta ei saa teostada pikema aja vältusel, sest lendurid vajavad puhkust ja lennukid järele vaatamist ning varustamist kütte-, määrdeainetega ja ka laskemoonaga.

c) Teda ei saa kiiresti tegevusse panna, kuna lendurite alarmeerimine, kallaletungiks vajaliku kõrguse võtmine ja märgi üles otsimine õhus nõuab aega, mida vaenlane võib ära kasutada ülendamiseks või suuna muutmiseks.

See viimane puudus on eriti tähtis riikidele, kelle maa-alal on väike sügavus. Aeg mida vajab vaenlane märkidele jõudmiseks pärast riigipiiri ületamist on siin lühike ning ei võimalda hästi kaitseaparaati õigeaegselt tegevusse panna, kuigi sealjuures õhuvaatluse postide joon oleks nihutatud riigipiirini ja vaatlus töötab eeskujulikult. Vaenlase ilmumisel kaitsja peab:

- määrama vastase lennuuuna ja selgusele jõudma märkide kohta, milliseid vastane võiks rünnata;
- edasiandma need teated lennuväljale;
- alarmeerima lendava koosseisu;
- suutma võtta kallaletungiks tarviliku kõrguse;
- asuma rünnakriviisse;
- suunduma vastu vaenlasele.

Kõikide nende tegevuste juures normaalselt tuleb arvestada kõigest kümne või paarikümne minutiga; kuid sellest ajavahemikust võib siiski vaenlasele jätkuda ülendamiseks, märkide ründamiseks või uue suuna võtmiseks, enne kui kaitse suudab temale vastu astuda. Seega väikse territooriumiga riikides, kus tähtsamad elu- ja tööstuskeskused asuvad riigipiiri läheduses, len-

nuvägi ei saa hästi takistada nende pommitamist vastase õhujõududele. Kuigi see tal korda läheks, siis tuleb ikkagi meele pidada, et tavaliselt õhulahing tekitab temale isegi võidu korral suuri kaotusi, milliseid on väga raske täpselt teha väikeriigi piiratud ressursside juures. Need kaotused kujuneksid eriti tõsisteks, kui vaenlase käsutada on modern lahingulennukeid („avions de bataille“ — relvastatud kuulip. ja väiksekaliibr. automaatsuurtükkidega), millede vastu praegusaajal hävitajad on võimetud.

Kuid ühtlasi peab tunnustama, et kaitselennuväl (hävitajad) on ka tähelepanuväärseid positiivseid omadusi nagu: liikuvus, lahingu potentsiaalsus ükskõik missugusel kõrgusel ja võime otsustavalt teostada juhul kui peaks korda minema astuda lahingusse soodsail tingimusil ja ei kardeta kaotusi. Lõpuks ka väike kuid õiseks tegevuseks hästi ettevalmistatud kaitselennuvägi võib, helgiheitjatega koostöötades, sünnitada vastase pommitajale tunduvald kaotusi ilma erilise riisikota endale.

III. Õhukaitse suurtükivägi.

1. Õhukaitse suurtükivägi on silmapilkselt, alati ning pidevalt tegevusvalmis, sest et:

— ta võib nii öösi kui päeval juba kaugelt tähelepanna lähenevaid vastase lennukid, kiiresti valmistada laskmiseks ja avada tule niipea, kui lennukid jõuavad suurtükkide tegevuspiirkonda;

— ta võib — kasutades helgiheitjaid ja kuulamisaparaate — avada tule ka pimedas ning udus, siis kui hävitajate tegevus osutub võimatuks;

— suurtükid on vahetpidamata laskevõimilised ja — lahingus — purustanud ühe märgi, viibimata võivad tule üle kanda teisele, samal ajal, kui hävitajad võivad päeva jooksul sooritada ainult teatava arvu lende, vajades perioodiliselt varustamist põlev- ja määrdeainetega, personali ja ka materjalosa puhkust; suurtükid selle vastu võib välja lasta tuhandeid mürske enne kui ta vajab remonti või asendamist uue toruga.

2. Õhukaitse suurtükivägi lubab maksimaalselt saavutada ootamatust ja tulede kontsentreerimist (muidugi kui torusid on küllaldaselt arvu).

3. Ainult õhukaitse suurtükkidega on võimalik täiel määral teostada lennubaaside kaitset kallaletungide vastu õhus.

4. Õhukaitse suurtükivägi kompenseerib vastase ülekaalu õhus, takistades oma tulega vaenlase rünnakuid massides, seega ühtlasi ka hõlbustades oma arvult nõrgema kaitselennuväe tegevust õhus.

5. Õhukaitse suurtükiväe laskevõimsus kaldu suurenemisele sedamööda, kui võetakse tarvitusele senisest võimsamaid, raskemaid ning kaugelt suuremaid lennukid, mis ei ole suutlised kiiresti manööverdama õhus.

6. Õhukaitse suurtükivägi ei kannu peaaegu mingisuguseid kaotusi, samal ajal kui kaitselennuväl tuleb neid paratamatult arvestada isegi siis, kui tal on olnud edu lahingus vaenlasega.

7. Õhukaitse suurtükid on lennukitega võrreldes odavamad; nendega ühenduses olevad ku-

lud väljenduvad peamiselt laskemoona tagavarade täiendamises, kuna lennukid tarvitavad suurel määral kütte- ja määrdeaineid ja lennukite avariid ühes kaotustega lendavas personalis on võimalikud ka rahu ajal.

8. Õhukaitse suurtükiväe komplekteerimine isikulise koosseisuga, on võrratult lihtsam kui lennuväes.

9. Õhukaitse suurtükivägi on pärast Maailmasõda kvaliteedilt tublisti täienenud, eriti, mis puutub lasketäpsusesse, kaugusse ja kõrgusse; võib öelda, et edenemine siin on veelgi suurem kui lennuväe alal.

Õhukaitse suurtüki nõrgemaks küljeks on, et ta ulatus kaugusse on piiratud. Selle pareerimine on mõeldav ainult kogu riigi territooriumi katmisega küllaldaselt tiheda patareide võrguga, mis aga nõuaks väga suuri materjaliseid kulusid. Tegelikult ei ole selles siiski tarvidust, kuna on tõenäoline, et sõjakorral vaenlase lennuväe tegevusobjektideks saavad ikkagi olema eeskätt tähtsamad elu- ja tööstuskeskused. Nende kaitse organiseerimine õhukaitse

suurtükiväega ei tekita siiski ülepeaamatuid raskusi, eriti kui õhukaitse patareide võrku täiendada väikesekalibriliste automaatrelvadega, kasutada suitsukatteid jne.

Avaldades oma kirjutises märgatavat poolehoidu maapealsetele õhukaitsevahenditele ja luges neid kõige sobivamateks väikeriikidele, kel pole kasutada suuremaid materjalseid ressursse, autor lõpuks tuleb otsusele, et õhukaitse otstarbekohasemaks korraldamiseks on siiski vajalikud kolm peategurit: lennuvägi, maapealne ja kodanline passiiv-õhukaitse. Nende kolme elemendi doseerimine üldises õhukaitse süsteemis oleneb: riigi territooriumi iseloomust ning suurusel, rahalistest ressursidest, tööstuslikust arenemisest, kasutada olevast personalist, elanikkonna paigunemisest ja nende elukeskuste asukohast, milliste ülesandeks on varustada ning toidustada elanikke ja sõjaväge.

Seda doseerimist tulevat põhjalikult uurida iga konkreetse juhtumi tarvis; ainult siis olevat võimalik saavutada maksimaalseid tagajärgi õhukaitse korraldamisel väikeriigis.

Hobuveo suurtükiväe liikumiskiiruse suurendamise alal

on aastate vältel tehtud katseid P.-Ameerika Ühendriikides, eesmärgiga suurendada ratsaväe koosseisu kuuluvate suurtükiväeüksuste liikuvust. Katsete eesmärgiks oli väljatöötada suurtüki rakendisi, mis võiksid igal maastikul ja mitmesugustel teedel, ka halbadel, jälgida ratsaväe suurematel allüüridel. Selle küsimuse otsustamisel komisjon, kellele oli tehtud ülesandeks probleemi lahendada, võttis aluseks samad põhimõtted, mis on maksivad motoriseeritud transportvahendite konstrueerimisel. Sealjuures selgus, et on võimalik: a) vähendada konstruktiivselt rataste ja kasti raskust; b) võtta tarvitusele lamellvedrud — tõugete vähendamiseks sõidul; c) metallist rehvid asendada pneumaatilistega, seega vähendades surumist vastu maad; d) istekohad numbritele asetada

erilistele seadeldistele — pörutuse vähendamiseks; e) lasta senisest madalamale rakendite (suurtüki, kasti) keskraskuspunkt. Konstrueeriti kaks mudelit, milledest üks teras- ja teine pneumaatilistel rehvidel; samuti korraldati senisest otstarbekamalt mürskude pakkimine ja vedu eelikeses ning kastides. Selgus, et pneumaatilistel rehvidel on järgmised paremused: a) parem kontakt maapinnaga, mis võimaldab hõlpsamat liikumist väljaspool teid; b) väheneb vibreerimine; c) väheneb kära liikumisel; d) võimalus pukseerida suurtükki või kasti mootorsõidukitega. Katsete praegu jätkuvat eesmärgiga, milline võiks olla rakendite maksimaalne kaal liikumisel väljaspool teid suurematel allüüridel.

Vabatahtlik sõjaväeline väljaõpe Norras.

Juba 1905. aastal andis storting seaduse vabatahtlike meeskondade kohta sõjaväes ja vabatahtlike väeosade organiseerimise kohta sõjaväe kõrval. Viimastel aastatel on aga tegevuse vähendamine suurendanud vabatahtliku kaitsetöö hoogsust. Nõnda on Sõjakohustuslike ohvitseride ühing korraldanud taktikalisi ja tehnilisi kursusi, kuna jälle Norra riigikaitse ühing on organiseerinud noorsoo väljaõpet gaasi- ja õhukaitse teenistuses. Peale selle on asutatud mitmekesiseid ühinguid, mille ülesandeks on noorsoo ettevalmistamine sõjateenistuseks.

10. veebruaril käesoleval aastal võttis storting — nagu kirjutab „Kungl. Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift“ — pärast 6 päeva kestnud vaidlusi vastu uue Norra riigikaitse seaduse, mis astub jõusse 1. juulil 1934. a. Viimase punktina käsitleti vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe küsimust. Summa, mille üm-

ber käisid siin ägedad vaidlused, on üsna tühine, ainult 15.000 krooni. Kuid asi on tähtis põhimõttes. Hoolimata sotsialistide väiteist, et siin olevat tegu vaid uue röövlisalgaga ja fashistliku organisatsiooni asutamiselega, võttis storting valitsuse ettepaneku vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe kohta 92 häälega vastu, kuna vastu hääletasid 47 sotsialisti. Siit on näha, et ka Norra, asudes Euroopa kaugemas nurgas ega mitte seistes suurriikidel otse jalus, hakkab ikka enam mõistma, millise suure tähendusega riiklikule julgeolekule on võimalikult laialiste rahvahulkade õpetamine relvi tarvitama.

„Tähtsaim on — ütleb valitsuse ettepanek vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe kohta — mitte vabatahtlike väeosade asutamine, vaid vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe organiseerimine, eeskätt kaskkonna ja spet-

sialistide väljaõpetamiseks. See asi on eriti tähtis nüüd, kus käskkond on uue sõjaväekorralduse juures väike, väljaõpe lühiajaline ja kordamisharjutused puuduvad.“

Uue organisatsiooni nimetus — valitsuse kava järgi — on „Ledingen“ („Leidangen“). Tema koosneb eraühinguist — ledinlag — millest igaüks vastab rügemendi piirkonnale. Ledinlagide keskühinguks on „Norges ledinlag“, mille eesotsas seisab esimehena kaitsedepartemangu poolt määratud kõrgem ohvitser. Ledinlagide ülesandeks on hankida ainelisi vahendeid harjutusi, teha propagandat, välja töötada harjutuste kava, pidada kontrolli materjalide üle jne.

Liikumise sõjaväelist külge juhatab ja kontrollib kaitsedepartemangu poolt nimetatud kõrgem sõjaväelane — tõenäoliselt sama isik, kes määratakse „Norges ledinlagi“ esimeheks — ühes nooremate asjastuhvitatud ohvitseridega.

Sidemeks kaitsedepartemangu ja „Ledingeni“ vahel on nõukogu, mille esimeheks on nimetatud kõrgem ohvitser ja liikmeiks Norra riigikaitseühingu, kütiühingute, „Ledingeni“ ja kaitsepartemangu esindajad.

Valitsus pani oma kavas ette määrata „Ledingenile“ 50.000 krooni. Suurema osa kuludest peab „Ledingen“ ise kandma. Ettenähtud on ka auastmed ja uniform.

Selline üldjoontes oli Norra valitsuse ettepanek vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe kohta. Ta võeti harutusele stortingi suurendatud riigikaitsekomisjonis. Komisjoni enamus — väljaarvatud sotsialistid — nõustusid valitsuse ettepanekuga, tehes vaid mõningaid muutusi. Kõigepealt soovitas komisjon, et kutsutaks küll ellu vabatahtliku sõjaväelise väljaõppe korraldamiseks eriline ametlik asutus, aga asutuse esimehe määraks mitte kaitsedepartemang, vaid kuningas. Valitsus annaks sellele asutusele aluses mitte 50.000, vaid 15.000 kr. Asutuse ülesandeks oleks kinnitada ühinguid, millel on sihtiks korraldada vabatahtlikku sõjaväelist väljaõpet, samuti kinnitada sellise ühingu tegevuskava ja kontrollida ta tegevust.

Sarnase tegevuse alla käib: kursuste korraldamine reservkäskkonna ja spetsialistide jaoks, kohalike õhu- ja gaasikaitse ning sanitaarsakondade asutamine ja sõjaväeõppuse andmise korraldamine noormeestele, kes ei ole veel sõjateenistusealised. Iga ühingu tööd (kursust) juhib asutuse poolt heaks kiidetud sõjaväeline instruktor. Kaitsedepartemang võib lasta inspekteerida ühinguid komandeeriva kindrali kaudu kohalikel sõjaväeülemustel, nimelt diviisi, rügemendi ja pataljoni ülemaid. Ühingud, mis ei täida asutuse (keskkorralduse) juhatusi, suletakse departemangu poolt. Departemang võib, kokkuleppel asutusega, toetada ühingu tegevust, laenates nendele mõningaid materjale, andes laskemoona jne. Stortingis tehti küsimuse käsitlemisel veel mõningaid parandusi ja võeti siis seaduseelnõu vastu. Neist parandusist väärivad tähelepanu, et „Norsk Ledingeni“ esimehe nimetab küll kuningas, aga kõrgemate ohvitseride hulgast. Liikmeiks on üks esindaja stortingist, üks kaitsedepartemangust, üks Norra riigikaitseühingu poolt ja üks kütiühingute poolt. Sõjaväelisest väljaõppest ei või võtta osa isikud alla 18 aastat ja laskeharjutused ei kuulu üldse kavasse, vaid sel-

leiks peavad osavõtjad minema kütiühingute laskeharjutusile.

Huvitavad on ka riigikaitsekomisjoni põhendused valitsuse kava heakskiitmisel.

„Tegelikult täiendavad kõik maad — ütleb tähendatud komisjon — sõjaväe väljaõpet vabatahtliku väljaõppega. Sihtiks on siin esiteks muretseda sõjaväele käskkonna ja spetsialistide sõjareforme, teiseks anda noorsoole ettevalmistavat sõjaväelist väljaõpet ja viimaks täiendada sõjaväe organisatsiooni vabatahtlike osadega.

Üldiselt võib ära märkida vabatahtlikus väljaõppes kahte, teine teisest erinevat peakuju: esiteks võib väljaõpe sündida vabades, sõjaväeliselt organiseeritud väeosades, millel sageli poliitiline otstarb (kaitseliidud Soomes ja rajiiriikides, fašist-miilits Itaalias), teiseks võib see toimuda vabatahtlikel kursusel ilma vähemagi poliitilise värvinguta ja sõjaväevõimude kontrolli all (vabatahtlik sõjaväe väljaõpe Šveitsis, Prantsusmaal, Hollandis, Inglismaal, Kaanadas, Austraalias, Ameerika Ühendriikides jne., vabatahtlik maakaitse liikumine (landstorm) Rootsis).

Inglismaal koondub vabatahtlikusse väljaõppesse umbes 30.000 osavõtjat kõrgemaist õppeasutustest, 60.000 gümnaasiumidest ja 200.000 muist koolidest. Instruktoriteks on 850 ohvitseri ja allohvitseri. Norras ei ole vajadust luua vabatahtlike väeosasid sõjaväe kõrvale. Küll aga on siin hädasti vaja korraldada vabatahtlikku väljaõpet käskkonna ja spetsialistide tarvis. Komandeeriv kindral arvestab, et mobilisatsiooni puhul tuleb puudu enam kui 1000 meest seersandi ja kõrgemas auastmes. Siia juurde tuleb arvata veel maakaitseväge, ladude ja asendusvajadused.

Norras on tähtis viia juba olemasolev vabatahtlik töö asjatundliku juhatusse ja riigi kontrolli alla, nii et sõjaväeline tulemus saaks rahuldav ja liikumist ei kasutataks erakonnapolitiliseks sihtideks. Riigivõimud peavad kandma hoolt, et ei tekkiks mingeid vabatahtlike relvastatud organisatsioone, mida võidakse kasutada või millest saab arvata, et neid võidakse kasutada erakonnapolitika huvides, nii siis mingeid organisatsioone, millel on sarnadust Soome kaitseliiduga, Austria „Heimwehriiga“ ja „Socialistische Schutztruppeniga“, Saksa „Stahlhelmiga“, „Reichsbanneriga“, „Sturmabteilungiga“ jne. Isegi, kui selline organisatsioon seisaks riigi kontrolli all, ei edendaks ta rahulist arengut ja head vahekorda seltskonnakihtide vahel. Tahet vabatahtlikuks riigikaitse tööks tuleb kasutada ainult käskkonna ja spetsialistide ettevalmistamiseks.

See sõjaväe vabatahtlik käskkonna ja spetsialistide väljaõpe peab sündima, täiendavalt hariikule väljaõppele, vabatahtlikel kursusel, mis peavad seisma täiesti riigi kontrolli all ja mida peab juhatatama vastutuslike sõjaväevõimude poolt. Selle kõrval peab valitsus toetama ja ergutama noorsoo ettevalmistust sõjateenistusele ja hoolitsema, et seda ülesannet täidetakse nii, et temast ühtlasi tuleks kasu sotsiaalsele sihtidele ja rahva kehalisele kasvatusel.

Neil alusel tuleb jätta vabatahtlike organisatsioonide hoolde iseseisvalt organiseerida ja finantseerida tegevust, kuna riik piirdub vaid selle tegevuse kontrollimisega ja toetamisega.

Ho.

Nõukogude-Vene tööstus sõjaväelisest vaatekohast.

Hiljuti ilmus Ameerika ajakirjaniku Knickerbocker'i sulest raamat Nõukogude-Vene üle pealkirjaga: „Punane Kaubandus Ähvardab”. Raamat on käesoleval aastal professor Szymonovski'lt tõlgitud ka poola keelde.

Pärast sõda on autor viibinud mitmel korral N.-Venes, selle põhjalikult läbi rännanud ja uurinud peamiselt viisaastaku teostamise tulemusi.

Ameerika ajakirjaniku huvi on pöördud viisaastaku teostamise plaani suhtes Ameerika kaubandusele N.-Venega, sest viimane pakub Ameerikale hiigla turgu. Euroopa huvi on aga seotud rohkem selle plaani seltskondlis-politilise küljega.

Meid, kui lähemaid naabreid, peaks huvitama selle riigi tööstusliku ja majandusliku arengu mõju seoses sõjaväelise varustamisega, sest kõik N.-Vene tööstus tegutseb esmajoones käsi-käes sõjaväe hüvedega.

Kõige esmalt, mis N.-Vene tööstuses silma torkab — on tööstuse keskkoha valimine võimalikult kaugemale riigi piiridest. Tähtsamaks tööstuse keskkohaks tuleb lugeda Uraali-Siberi rajoon.

Kui kodusõja ajal valged sõjaväed lähenesid Moskvale, teatas Lenin, et kui pealinn langeb nende kätte, siis Nõukogude valitsus taganeb Uraali. Tol ajal tähendas see ainult seda, et kaitsta ennast vahemaa kaugusega, kuid praegu tähendaks see taganemist hiigla tööstuserajooni ja mõne aja pärast juba enese lukustamist kindluse, kus tööstuse keskkohat, mis võimas varustama relvade ja moonaga miljonilisi sõjavägesid, sest see keskkohat omab kõik, alates tooresmaterjalist ja lõppedes müsrkude, tankide, suurtükide ja lahingkemikaalidega.

Hiljuti alles peaaegu täiesti tundmata või vähe tuntud kohad nagu Magnitogorsk, Tšeljabinsk, Kusnieck, Kizil, Nižni-Tagil, Beresnikov, Bokal, Tšusovaja, Karadagar — on praegu südamikuks, kust pulseerub elustav veri riigi majanduse elustamiseks.

Magnitogorsk, mida alles hiljuti polnud leida kuskilt maakaardilt, asetseb Euroopa Venemaa piirist 200 km kaugusel Aasia südamikus, on praegu N.-Vene kõige suuremaks terase valmistamise asukohaks. Siin maapõues puhkab veel puudutamata 275 miljonit tonni 62% magneetrauda. Nõukogude valitsus otsustas ehitada siia Ameerika tehaste eeskujul hiigla tehase. Tehase ehitamist alustas Ameerika firma McKee 1930. a. tingimusel, et kahe ja poole aasta pärast annab ta toodangu 2,5 miljonit tonni, 3 aasta pärast 3 miljonit tonni ja edaspidi kuni 4 miljonit tonni aastas. Siin tuleb märkida, et Ameerika suurem terase valmistamise tehase annab aastas 3.400.000-tonnilise toodangu ja teda ehitati 12 aastat.

Magnetogorski hiiglatehaste ehitamise tempo kiirusest annab pildi tammi ehitamine Uraali jõele: 4 kuuga ehitati valmis see 1 km pikkune tamm, kuhu ära tarvitati 40.000 kbm raudbetooni. See töö annab piltliku ettekujutuse, millise energiaga asuti plaani realiseerimisele.

Magnetogorskisse ehitatakse 8 sulatisseadist 33 m kõrged ja mahuga 1180 kbm.

Terves Ameerika Ühendriikides on sääraseid sulatisseadiseid ainult 8.

1933—36. aastail näeb kava ette, et terase toodang peab olema 7 miljonit tonni ja raua

toodang 8 miljonit tonni. Koos Nižni-Tagil'i ja Bokal'i tehastega peab Uraali rajoon andma 50% tervest terase ja raua toodangust.

Uraali plaani kuulub ka kivisüsi Kusnieckist, Kizilist, Tšusovajast ja Karadagarist; vask Bogomolovi sulatishajudest; savi Alapajevist; asotanid, väävelhape, potas ja fosforiidid — Beresnikovist, Saladinskist; traktorid Tšeljabinskist ja asbest uuest „Azbest” tehastest, mis 20 km kaugusel Siberi raudteest. Asbesti tööstuse eesotsas seisab maailmakuulsusega Ameerika insener Rukeyser, kes seda mineraali ümber töötab oma uuema leiutise abil.

Seda esmajärgu asbestiladet on ühetaolise massina üle 12 miljonit tonni; lademetete piirkonna pikkus ulatab 40 km. 1930. a. oli asbesti toodang kaks korda suurem kui 1928. a. ja neli korda suurem kui 1913. a.

Alates 1933. a. tahetakse saada puhast asbesti ¼ miljonit tonni aastas. See on 150% sellest, mis annavad Kanada 7 suuremat kaevandust kokku, mida loetakse selle hädatarviliku produkti kõige suuremaks allikaks maailmas.

Siin töötab vahetpidamata 30.000 töölit 7-tunnilise vahetusega ööpäev. Tööstuse juurde ehitatakse 36.000-kilovattunnilist jõujaama. Kohalik telliskivivabrik annab aastas 5.000.000 telliskivi uute hoonete ehitamiseks. Tšeljabinski traktoritehase montaažtöökodade pikkus on 644 m ja laius 196 m või pindalalt 6,5 ha.

Valukuuri pikkus on 326 m ja laius 276 m; seppapada 295 m pikk ja 184 m lai. Peale tehase hoonete näeb kava ette 236 elumajakasarmu ehitamist 60.000 inimesele.

Selle hiiglatehase aastase toodangus on ette nähtud 50.000 lülitraktori valmistamine. Traktorite tehase töötamist on sõjaajal võimalik igal viiul rakendada tankide valmistamiseks samal hulgal.

Samasugune traktorite tehase Euroopa N.-Venemaal asub Stalingradis (endine Tsaritsõn). Tehas ehitati valmis rekordilise tempoga Ameerika insenerilt J. K. Calder'ilt, kes praegu ehitab Tšeljabinski tehaseid.

Montaažitöökoja pikkus 446 m ja laius 105 m, seinad klaasist — näib välja kui trepinkide, puurpinkide, freespinkide ja teiste spetsiaalmasinade mets.

Vabriku toodang on arvestatud nii, et iga 5½ minuti järele tuleb välja 1 traktor või tunnis 11 tükki ja aastas 50.000 tükki samuti kui Tšeljabinski tehasteski.

Võrdluseks võib tuua rahvusvahelise külvi-masinade tehase Milvaukis, kus 8 tunniga valmistatakse 128 traktorit, kuna Stalingradis saadakse neid 88 tükki.

Alates tooresmaterjaliga ja lõpetades valmis traktoriga, on kõik osad nõukogude päritoluga, väljaarvatud magnetod ja mõned väiksemad osakesed, mis tuuakse Ameerikast.

Nõukogude autotööstuse keskkohat on Nižnj, kust sõjaajal saadakse küllaldaselt arvul autosid sõjaväele. Tehased on ehitatud vana linna kõrval paika, kus enne elasid mõned taluperekonnad. Tehaste ehitamise ajal 1930. a. asusid sinna elama kohe 10.000 töölit.

Plaani kohaselt pidid tehased andma 1932. a. 140.000 autot. 1930. a. Fordiga sõlmitud lepingu põhjal pidi Nižnj trust saama 30 miljonit

dollari eest peale joonestuste, plaanide ja arvestuste veel 74.000 auto montaažiks valmisosil. Kui see osa lepingust täidetud, nõustus Ford anda tehaste tegevusse panemise oma inseneridele ja lubas ühtlasi N. valitsusel saata õppima vene insenerisid oma tehastesse Dearborni.

Kahel esimesel aastal ei võinud tehased valmistada ühtegi autoosa, vaid ainult monteerida masinaid Fordilt saadud valmisosadest. Kolmandal aastal võidi valmistada osi 50%, neljandal — 75% ja peale seda kõiki tarvilikke osi. Kuidas plaan tegelikult realiseeritakse, seda näitab tulevik, kuid võrreldes endise Venemaa-ga, on tööstuse areng täiesti ameerikalik.

Koos Amo tehastega Moskvas (1929. a. andis 2525 autot) ja Jaroslavi tehasega (1929. a. toodang 711 autot), peab autotööstus andma 1933. a. 200.000 autot. 1938. a. peale on ette nähtud 8 miljoni auto valmistamine. Võrreldes Ameerikaga, kus aastatoodang 26 miljonit sõidukit, on see N.-Vene praeguse olukorra juures hiigelsaavutus ja eriti tähtis sõjakorras, sest ühetüübiliste sõidukite korrashoid on suuresti kergendatud, mis väärrib erilist tähelepanu.

Seoses autotööstusega, etendab suurt tähtsust mangaanitööstust, sest auto terasosi karastatakse selle produkti abil.

Mangaanitööstus asub Kaukasuses n.n. Tšjaturis, kus asetsevad selle metalli kõige rikkalikumad lademed maailmas, kust seda suurel hulgal ekspordeeritakse Ameerikasse tema suureprotsendilise puhta metalli sisaldavuse tõttu. 1929. a. saadi mangaani juba ennesõjaaegsel määral, s.o. 810.000 tonni. 1930. a. saadi seda 1.200.000 tonni ja 1931. a. juba 1.300.000 tonni.

Järgmiseks suursaavutuseks on Aiserbeidžani naftatööstus, n. n. „Azneft”. See trust töötab niivõrt suure intensiivsusega, et täitis 5-aastaku plaani 2½ aastaga. Nõukogude arvestusel on selles piirkonnas naftat 10 miljardit tonni.

Väga huvitavad on nafta toodangu tõusud aasta-aastalt: 1913. a. saadi 63.000.000 tonni, 1927. a. 79.682.000 tonni, 1928. a. 83.992.000 tonni, 1929. a. 98.851.000 tonni, 1930. a. 119.700.000 tonni, kuna viisaastaku plaan nõudis ainult 113.400.000 tonni.

1933. aastast peale alul oli ette nähtud 151.930.000 tonni, kuid produtseerimise paranemise tõttu on ette nähtud 280 miljoni tonni saamine, mis teeb välja 1928. a. toodangust 341%. Seega on N.-Vene praegu naftatoodangus kolmandal kohal maailmas, esikohal on Ühendriigid ja teisel kohal Venetsuela.

Sõjalisest vaatekohast peaks see statistika N.-Vene naaberriike suuresti huvitama, sest see näitab, kui suurelt võib ta oma sõjaväge tarvituse korral moto-mehhaniseerida.

Viisaastaku kõige suuremaks plaaniks on tõsta elektrofiteerimist viiekordseks. Seda väljendab tegelik tunnistaja Knickerboocker järgmiste sõnadega: „Kes on näinud Dnjeprostroid ja tema võimsat hüdroelektri tammi, kus 1933. a. peab saama elektrit 2,5 miljardit kilovatt-tundi, see peab veendumata, et viisaastaku elektrofiteerimise plaan on realiseerimiseks kõige tõenäolikum. Sellel tammil saatsin mööda terve päeva koos insener Fiferaga. Praegu on valmis alles pool, kuid seegi jätab masendava mulje. Tammi pikkus on 1,25 inglise miili ja kõrgus 66 m, betooni mahutab enesesse 1.150.000 ruumimeetrit. Elektri jaama enese pikkus on 240 m; katuse all, mille kõrgus 35 m, tiirlevad 9 turbiini à 85.000 HP. Ükski elektri-

jõu jaam maailmas ei suuda sellega võistelda, isegi Niagara, kus turbiinid ainult 75.000 HP. Meie kohalviibimise ajal monteeriti seal veejuhtimiseks turbiinidesse Ameerikast kohale toodud terastorusid läbimõõduga 9 m; nende hiiglamadude kõrval paistsid inimesed kääbustena. Tervelt pool tundi kulus selleks, et tammist üle minna jõe teisele kaldale. Iga päev vahetpidamata paigutatakse tammi 3.000 kantmeetrit betooni, mis maailmas ennekuulmata inseneritöö saavutus.

Elektrienergia tarvitamiseks ehitatakse Dnjeprostroi piirkonda metallurgia, tsemendi ja allumiiniumi tehased. Kõikide nende tehaste plaanid on juba valmis. 1933. a. peab siin valmima uus linn 150.000 töölisel, mida hiljem laiendatakse 500.000 elaniku jaoks. Dnjeprostroi jaoks kasutatakse 850.000 HP, kuna ülejäänud jõud läheb Dnjepropetrovskisse ja ülejäänud isegi Donetski basseini.

Viisaastaku plaani esimese osa täitmine näitab, et tootoodang on ületanud plaani nõude 2,8% võrra.

Terve tööstuse produktiivsus on ületanud nõutava 17,6% võrra. Produktide väärtus jätab paljugi soovida, kuid aastane ületoodang on niivõrt tuntav, et vaatamata praagi suurele protsendile jääb plaanis ettenähtud toodangust siiski veel ülejääki isegi palju arvustatud kivi-see toodangus.

Ülaltoodud andmed on tööstusest, mida „Punane Kaubandus Ahvardab” raamatu autor näinud oma silmaga.

Puht relvastamise tööstus, nagu relvad, lennukid, allveelaevad, kemikaalid ja laskemoon, mida Nõukogude valitsus hoolsalt varjab kõrvaliste isikute eest, peaks olema mitte vähem intensiivne. Olgugi, et viisaastaku plaaniga ei saavutata tarvilikku toodangut, võibolla ei suudeta seda teostada ka kümneaastaku toodanguga, kuid viisteistkümmendaastakuga saavutatakse seda kindlasti, mis annab täieliku valmisoleku majanduselus, samuti sõjaväe alal.

Kui oletame, et transpordi olud, ärakurnatud rahva füüsilised võimed ja moraalne seisukord ja teissugused teisejärgulised takistused ei võimalda plaani teostada 100-protsendiliselt, kuid on kindel, et praegu sammub Nõukogude valitsus edasi kindlas suunas, vaatamata sisemistele hõõrumistele ja välistormidele ja ei suuda teda ükski võim sellest sunnast kõrvale kallutada.

Sellepärast ei tohi sugugi unustada, et see suur idanaaber, kes relvastatud oma enese rahva suhteski, sammub raudse kindlusega oma eesmärgi poole!

K. U.

*

Meil olevail andmeil paistab, et teoses on esitatud väga ühekülgne vaatlus, tungimata tööstuse tegelikku teostamisse. Kirjutis on väga roosiline ning nähtava eesmärgiga juhtida Ameerika tähelepanu oma võistlejale näitamata tööstuse tõelikkude nägu.

Kui võtta näiteks seda hiigla tammi ehitamist, siis ameeriklase vaatenurgast pole sellel mingit puudust, kuid tegelikult näitavad N.-Vene oma allikad, et tammi töö kvaliteet pole kuigi kõrge: tammis on tekkinud suured praod, mille tõttu teda mõõdunud kevadel ähvardas kokkuvarisemine, sest polnud küllaldaselt tehtud eeltöid maa aluspinnal uurimiseks jne.

Nafta toodangu aruandes on nähtavasti suur

viga terminites — kaal on võetud tonnides, kuid peaks olema tsentnerites.

Puudutades autotööstust, siis on jällegi võetud ainult kava andmed (1933. aastal oli kavatsus valmistada 200 000 autot ja 1938. aastal juba 8 000 000 autot), tegelikult oli tänavuse aasta esimesel poolel valmistatud 21 121 autot, nagu näitavad N.-Vene oma allikad; kui nüüd aasta teisel poolel valmistatakse kaks korda rohkem, siis saaks ainult 60 000, mitte aga 200 000.

Traktorite tööstuse alal on nimetatud, et sõja puhul viiakse kohe traktorite tööstus üle tankide tööstusele ja et tanke võidakse valmistada

tada samastes tööstusruumides samal arvul kui traktoreid. See on jällegi ainult ameerika ajakirjaniku vaade. Kui vaadata seda üleminekut tõsiselt tehnilisest küljest, siis peab märkima, et see üleminek polegi nii kerge: tankid tulevad katta kõik soomusega ja see võtab juba poole rohkem aega traktori valmistamisest.

Seega oleks vägagi naiiv võtta seda üleminekut aksioomina.

Et tööstus N.-Venes hiigla samme teeb on tõsi, kuid mitte niisugusel ulatusel, kui seda väidab Ameerika ajakirjanik. Seepärast tuleb võtta seda kujutist vägagi tagasihoidlikult.

Tagavaraväe ohvitseride elust.

Tagavaraväe ohvitseride kordamisõppustest 7. jalaväerügemendis.

21. september s. a. oli päevaks, mil kõik rügemendi perre kuuluvad tagavaraväeohvitserid koondusid esmakordselt Võrru, et värskendada oma teadmisi ja luua lähemat kontakti nende juhtidega, kelle alluvuses ja kelle kõrval neil kodumaa kaitseks tuleb välja astuda.

Juba varakult oli rügemendi juhtkonna poolt kõik tehtud, et õppusi edukalt läbi viia ja et õppustest osavõtjad millestki puudust ei tunneks, mis võiks kuidagi õppuste edu takistada ja ei võimaldaks õppustest osavõtjail maksimumi oma ajast ja energiast pühendada tähtsale riigikaitse ettevalmistuse tööle.

Koondudes 21. septembril kella 0900-ks Taarakasarmusse, võis näha noorte, veel hiljuti Sõjakoolis tagavaraväeohvitseride kutse omandanute kõrval ka hulga neid, kes võideldud juba Maailmas ja Vabadussõjas.

Õppustele ilmunuid võttis vastu ja tervitas rügemendiülema kolonel J. Kruus, kelle lühikese sissejuhatava kõne järgi siirduti õpperuumi, kus algas intensiivne õppetöö. Kuulati ära lühidalt informatsiooniloengud mitmetelt aladelt ning tutvuneti praegu maksimate eeskirjade ja määrustikega. Kella 1300-ks kogunesid kõik aktiivteenistuse ja tagavaraväeohvitserid ühissöögisali, kus allüksuste kaupa koos istudes ning orkestri mängides sõbraliku vestluse saatel lõunatati. Esimene õppepäev kasutati pea kogu ulatuses klassitundideks. Õppetöö lõpul peeti rügemendi aktiivteenistuse ja tagavaraväeohvitseride ühine üldkoosolek, kus arutati päevaküsimusi ja tihedama kontakti loomise võimalusi aktiivteenistuse ja tagavaraväeohvitseride vahel.

Teine ja kolmas õppepäev oli pühendatud taktikalistele harjutustele maastikul, mis kol. ltn. V. Koerni ja majorite R. Krappe ja P. Hansoni hästi ettevalmistatud ning asjatundlikul juhtimisel möödunud õppuste kõige huviküllasemaks osaks kujunesid. Et enamik õppustele ilmunuist juba varem maksimate eeskirjade põhimõttest täiesti rahuldavaid teadmisi omasid, mida veel enne ülesannete lahendamisele asumist sissejuhatavate ettekannetega süvendati ja laiendati, siis läks ülesannete lahendamine päris ladusalt, ehkki mõnele tagavaraväelasele Kasaritsa künkeline maastik peamurdmiseks põhjust andis või oma mitte küllalt põhjendatud otsuste kohta kaaslaste ja grupijuhi kõva kriitikat kuulma pidi. Taktikaliste õppuste heaks kordaminekuks aitasid suuresti kaasa ilusad soojad sügisilmad, mis nagu Taevataadilt õppusteks tema õnnistusena antud olid.

Viimane õppepäev — 24. september — oli pühendatud jällegi klassitundidele, mis algasid juba hommikul vara. Kell 0900 jõudis Võrru kolonel V. Marder, kellele tagavaraväeohvitseri esitleti ja kes lühikeses kõnes diviisiülema tervitused ja soovid tagavaraväeohvitseridele edasi andis. Sellele järgnes kapten Tuule hästi läbitöötatud ja ladus ettekanne meie kaitseväge organisatsioonist ja mobilisatsiooni küsimustest, mida huviga jälgiti.

Tagavaraväeohvitseride arvestamise reeglitega ja väeüksustesse ilmutumise korraga tutvustas tagavaraväeohvitseri Võru kv. ringk. ülema kolonelleitnant V. Semionoff.

Õppused lõppesid rügemendiülema kolonel J. Kruusi ettekandega ohvitseride ülesannetest riigikaitse alal tagavaraväes olemise



7. jal. rüg. ohvitserkond koos oma tagavaraväeohvitseridega kordamisõppustel.

ajal, kus rügemendiüleml rõhutas tagavaraväeohvitseride suurt tähtsust meie julgeoleku ja iseseisvuse kaitsel ning valgustas neid põhimõtteid ja ülesandeid, mida tuleb tagavaraväeohvitseridel täita, et olla võimelised täitma neid suuri ülesandeid, mida riik on neile usaldanud, eriti alla kriipsutades ohvitserilt nõutavaid kõrgeid moraalseid omadusi, mis on pandiks meie töö edule ning seda tööd, mis tagavaraväeohvitseridel tuleb täita kaaskodanike kasvatamisel isamaalasteks ja ühistunde süvendamiseks kaitsevägega.

Ohtupoolikul lahendati majanduselised vahekorrad ning kella 1900 siirduti garnisoni ohvitseride kasiinosse lõppkoosviibimisele, millest osa võttis kolonel Marder ning kogu rügemendi ohvitseride pere eesotsas rügemendiülemlaga. Rõõmsal tujul vesteldi, süvendati õppuste ajal sõlmitud sõprussidemeid ning kus kõnedega esinesid kolonel Marder ja kolonel Kruus, kes toonitasid õppuste täielikku kordaminekut ja tänasid tagavaraväeohvitseri tehtud tööd ja nähtud vaeva eest, ühtlasi meeletades, et äsjal lõppenud töösaavutistele ei tohi püsima

jääda, vaid siin saadud õpiseid ja juhiseid tuleb kasutada iseseisvaks tööks tagavaraväes olles.

Tagavaraväelaste nimel tänasid õppuste korraldajaid res. ltn. Pallo, res. ltn. Kommer j. t., kes kriipsutasid alla seda heatahtlikkust ja sooja suhtumist, mis neile selle lühikesel aja jooksul õppuste korraldajate ja rügemendi ohvitseride pere poolt osaks on saanud, ühtlasi avaldades lootusi, et loodud sidemed aktiivteenistuse ja tagavaraväeohvitseride vahel järjest tugevamaks muutuvad, stotes tagavaraväeohvitseride enesetunnet ohvitserina ja süvendades teadmist, et neid rügemendis alati sõpradena ja väärtuslikeks kaasvõitlejatena vastu võetakse. Hilja öösel viibiti ühises lauas, kuni tagavaraväelased rongidele tõttasid, et jällegi oma igapäevase töö juurde pöörduda.

Kordamisõppused möödusid hästi ja haruldaselt heas töömeelolus.

Kõik tagavaraväelased olid armastuse, huvi ja innuga oma töö juures, mis tagas nii õppuste korraldajate kui ka õppustel viibijate täielikku rahulolu tehtud töö eest.

R. N.

Sõjakirjandust.

LÄTI.

„MILITARAIŠ APSKATS“ Nr. 7.

Nr. 7. Kindr. I. Buivids „Psüühiliste jõudude üldine tähtsus sõjas“. — Tahte ja iseloomu tähtsus juhile ja nende arendamine. Kol.-ltn. A. Kripens „Riia langemine 22. 05. 1919. a.“ — Saksa ja läti jõudude koosseis ja tegevus Riia vallutamise operatsioonis. Kol.-ltn. Milevs-

kis „Uus laske-eeskiri“ (järg). Kol.-ltn. Ed. Kluge „Tuleviku sõda ja selle operatiivsed vormid“. — Tuleviku sõjas mängivad peaosas motomehhaniseeritud üksused ja lennuvägi; ühenduses sellega praegu juba kujunevad uued taktikalised vormid. Kol. Roque „Motoriseerimine moodsais sõjavägedes“ (järg). — Selles artiklis prantsuse kindralstaabi kol. R. annab andmeid tanki tüüpidest, nende kaitsest ja suurtükiväe motoriseerimisest. Kol.-ltn. E. Mednis „Mõök ühises võitluses adraga“. — Põllumajanduse

seisukord Lätimaal ja soovivad arengu suunad, riigikaitse kindlustamiseks. Kol.-ltn. Karklinš „Paralleelsus lahingu faaside terminoloogias“.— Ühes eelmistest „M. A.“ numbritest kol. Lulaks jõudis otsusele, et ei või olla mingit kohatamlahingu mõistet, — on ainult kallaletungi lahing. Käesolevas artiklis kol.-ltn. K., olles ühel nõul eelmisega, läheb veel kaugemale ning leiab, et üleliigne on ka viivituslahingu mõiste — ka siin on olemas ainult kaitselahing. Teoreetilistel õppustel arutatakse küll neid kahte lahingu faasi iseseisvalt teatud lahingu gruppide iseloomustamiseks, kuid tegelikult tuleb tihti ette, et ühes ja samas lahingus esinevad faasis mitmed lahingu-grupid. Kv. ins. ltn. Kalninš-Vindedzkalns „Sõjaline haridus ja teenistuse käik“.— Kõrgema sõjakooli haridusega eriteadlaste ettevalmistus ja nende avansseerimise tingimused Lätimaal. Kapt. Nikans „Kaitse“.— Kaitse korraldamine katkestamata rindel ja kaitsejõudude paigutus. Kol.-ltn. A. Maurinš „Operatiivkunsti evolutsioon“.— Eelmise numbri järg. Dr. phil. T. Celms „Tähelepanu alused“.— Iga haruldane nähe (kisa vaikuses, hele valgus pimeduses jne.) kutsub inimeses esile tähelepanu ning tema mõtted köituvad teatud aja jooksul selle nähtega. Sellevastu sama nähe teiste sarnaste nähete hulgas (kisa lärmitsevas hulgas, elektrivalgus päevalgusel jne.) võib mööduda tähelepanemata. Kaitseväes on tähtis arendada sõdurite psüühilised võimed nii, et nende tähelepanu hakkaks reageerima ka vastavate vähe erinevate nähetele. Kapt. Jansons „Kuulipildujate üksuste tegevus õhukaitstes“.— Õhukaitse korraldamine kuulipildujate üksuste abil (positsiooni valik, side, vaatlus, häire).

Intendantuuri teenistus: A. D. „Kuidas põllumajanduse abistamine on seotav riigikaitse huvidega“.— Prantsuse valitsuse toetuse tingimused põllumajandusele, viljatagavarade kindlustamise eesmärgiga mobilisatsiooni korraks.

Suurtükiväe alal: Kol.-ltn. Karklinš „Divisjoni järkjärguline suunamine märki“.— Divisjoni asendamine positsioonile ja ettevalmistustööd kõigi suurtükkide suunamiseks ühte märki nüüd ja tulevikus (tuleviku divisjoni tegevus). Kv. ins. ltn. Kalninš-Vindedzkalns „Inglise 18 nl. välisuurtüki ballistiline kasutamine“.— Vastavate valemite abil ltn. K. näitab kätte, et: 1) ingl. 18 nl. suurtüki rauda ja lafetti ei saa kasutada täielikult; 2) lafett M. K. I. konstruktiivselt ei luba suuremat raua töstet; 3) 18 nl. mürsk on liiga kerge suuremateks laskekaugusteks; 4) senine suurem laskekaugus on tublisti vähem moodsalt kergelt välisuurtükilt saadud kaugustest jne.

Hobune ja ratsastamine. Ltn. Karklinš „Hobuste kasutamine väljas“.— Ratsahobuste treening ja tööle rakendamise kava üheks tunniks. Ltn. Karklinš „Ebaedu ratsaspordis“.— Igasuguste äparduste põhjused ja rändest kõrvalehoidmine.

Tehnika alal: Ins. P. Reinhardts „Stratosfäär ja lennuasjandus“.— Võimalused lennata suurtes kõrgustes ja selle kasu. Kindr. Fuller „Tankide võimalused“.— Vastus kol. Wagnerile, kes 1931. a. sõjaajakirjanduses tuli avalikkusele, tõendades, et moto-mehhaniseeritud osadel ei või olla mingit suurt tulevikku. Fuller oma vastuses näitab kätte, et kol. V. tõendused on põhjendamata. Ltn. Spalvinš „Tu-

listamine tankidest“.— Tulistamise omapärasused liikuvast tankist, sihtimine ja tabamine võimalused. Ltn. A. Salminš „Kaitsemaski kohandamine“.— Kaitsemaskide kohandamise kord ja eriteadlaste tegevus kohandamise juures. Ltn. Aboltinš „Kaabiliini ehitusgrupi tegevus“.— Väikse ja suure grupi tegevused ühe ja kahe juhtme liinide ehitusel. Kroonika. Ametlik osa. Sõjakirjandus. — K. K. —

N.-VENE.

„VOINA I REVOLUTSIJA“ *) (Esimene poolaasta 1933.)

„Gaasitõkete ületamine pealetungil“ (K. Litvinov). Praegusaja pealetungi organiseerimisel juht peab alati arvestama ka gaasitõkkeid; eriti jälitamisteede sulgemist mürkgaasidega. Kõige võimsamaid gaasitõkkeid tuleb otsida vastase vastupanupositsiooni eelserva ees, sest siin nad on kaitstud tulega. Kuna gaasitõkked luuakse vastase poolt võimalikult viimasel momendil, siis tuleb püüda nende loomist takistada tankettide, tankide, soomusautode, lennukite, motoriseeritud jalaväe jne. abil. Kui ei õnnestu ära hoida „gaasikorkide“ loomist, siis peab muretsema aegsasti teateid nende asukohtadest, et õieti suunata vägede pealööki. Reeglipäraselt esimesed ešelonid forsseerivad vastupanupositsiooni-eelseid gaasitõkkeid ilma läbikäikudeta; läbikäike tehakse vaid järgnevale ešelonidele. Gaasitõkete olemasolu vastase kaitseüsteemi sügavuses nõuab pealetungijalt sügavat lahingukorda ja ešelonide koostööd omavahel (Nr. 5/6).

„Raudteede parandamisest“ (J. Tomaševski). Tulevikusõjas võitlus raudteede pärast omab tähtsa koha. Teispoolt lennukite võimad relv normaalse raudteeliikumise takistamiseks (purustused pommitamise tagajärjel). Praegused parandusvahendid ja organisatsioonid raudteel (raudteeväeosad sõjategevuse piirkonnas, teede-komissariaadi organisatsioonid — remontrõngid, sillasalgad j.t.) ei suuda teostada raudteede kordaseadmist vajaliku kiirusega. Selleks olevat vaja luua „raudteeparanduse mehhaniseeritud autosalgad“, millised võiksid liikuda nii raud- kui maanteedel ja oleksid varustatud mehhaniseeritud tööriistadega (Nr. 5/6).

„Miinipildujate kaitseks“ (Sazonov). Manööversõjas väeosad satuvad tihti peale tugevatele välikindlustustele, milliseid võib purustada vaid raskesuurtükivägi või tema aseaine — keskmise ja suurekaliibrilised miinipildujad, kusjuures viimased oma tihedama side tõttu jalaväega võivad teha seda paremini. Teispoolt suurtükivägi suudab võidelda pealetungiva „mehhaniseeritud“ jalaväega edukalt vaid pinnatulistamise meetodi abil, mis nõuab suurt laskemoona kulu; miinipildujate abil võib saavutada samasugust efektiivsust vähema laskemoona kuluga. Taandumislahingus võib miinipilduja kauemini kohale jääda kui suurtükk, sest miinipilduja ära-koristamine on hõlpsam; ka tema langemine vastase kätte pole kuigi suureks aineliseks kaotuseks. Edasi miinipilduja on tõhukas tänavavõitluse relv kodusõja tingimuses; teda võib ka-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 42 s. a.

sutada väga edukalt ka gaasimiinidega tulistamiseks, sest ta annab suurema ootamatuse kui suurtükivägi. Lõppeks miinipildujat võib kasutada ka tankivastaseks kaitseks. Kõik need asjaolud, arvab autor, on miinipildujale küllaliseks soovitusel (Nr. 5/6).

„Praegusa ja purustusvahendid ja kaitse uued vormid“ (J. Galvin). Samal ajal, kui kaitsevahendid fortifikatsiooni näol on jäänud umbes 1918. a. tasemele, on purustusvahendid (täiendatud käsirelvad, moderniseeritud suurtükivägi ja tankid, keemilised pealetungivahendid) teinud suuri edusamme. Kaitsevahendite visa arenemine sõltub fortifikaatorite konservatiivsusest; see konservatiivsus on ka põhjuseks, et taktika pole suutnud anda uut paenduvat kaitselahingu skeemi, mis vastaks praegusa nõuetele. Fortifikatsioon näeb ikka veel peavaenlast vastase suurtükiväes, kuna tanke, lennuväge ja muid uusi pealetungi- ning hävitusfaktoreid ta ei tunnusta. Vastavalt nüüdiseja „sügava pealetungi“ põhimõtetele autor püüab anda ka uue kaitse skeemi ja näidata need teed, mida mööda peab minema fortifikatsiooni areng. „Sügava pealetungi“ idee kohaselt vastane püüab anda esimese hävitava löögi tankidega, kusjuures tanke toetab lennu- ja suurtükivägi; jalaväe osaks langeb peamiselt läbi-murde laiendamine ja vallutatud maa-ala puhastamine. Sellest peab lähtuma ka uus kaitse-skeem, võttes omaks alljärgnevad põhimõtted:

- võitlus vastase tehnikaga tuleb veeretada kaitseja tehnikale;
- tuleb luua kaitseja tehnilistele võitlusvahenditele soodsamad tingimused vastase elavjõu hävitamiseks ja kõigiti tagada kaitseja elavjõudu pealetungija tehnika vastu;
- tagada kaitseja tehnilistele vahenditele täielik tegevusvabadus, kitsendades sealjuures pealetungijale tehnika kasutamise võimalusi.

Vastavalt sellele kaitse uus taktikaline skeem paistab autorile järgmisena: kogu kaitseriba koosneb kolmest vööst: 1) kattevöö, 2) tankivastane vöö ja 3) tulevöö. K a t t e v ö ö, peale praeguse julgestuspositsiooni ülesannete, peab raskendama vastasele tehnika kasutamist; selleks pataljoni rinde ette määrata umbes rühm laskureid + pataljonisuurtükivägi, kes peale muu loob ka mõningaid tankivastaseid tõkkeid. T a n k i - v a s t a n e v ö ö sisaldab maksimaalselt tankivastaseid relvi ja tõkkeid 1—1,5 km sügavuselt. T u l e v ö ö asetseb normaalselt kõrg. tagalängul; fortifikatsiooniliselt ta peab arvestama ka tugeva lennuväe jõulisi aktsioone. Üksikasjalisemalt autor lubab käsitleda uue kaitse skeemiga seotud küsimusi edaspidi (Nr. 5/6).

J. Galvin'ilt esitatud tulevikusõja pealetungi ja kaitse analüüsi tunnustab õigeaks ka M. Kröltsov (ajakirja samas numbris), kuid leiab, et õigetest põhimõtetest lähtudes on tehtud siiski ekslikud järeldused.

Teistest artiklitest olgu ruumipuudusel mõningad ainult loendatud: „Vene 10. armee purustamine Ida-Preisimaal 7.—17. veebruaril 1915. a.“ (A. Rotemel), „Kiievi Cannae 1920. a.“ (J. Kutjalkov), „Jaapani diviisi pealetung“ (A. Južnõi), „P.-Am. Ühendriige sõjaväe taktikalised ja operatiivsed vaated“ (A. Hutor), „Poola väeüksuste

tagala“ (P. Kalinin), „Armee elektrivarustus“ (G. Potapov), „Tegevus talvel“ (F. P.) ja „Motomehhaniseerimise areng Poola sõjaväes“.

—ms—

PRANTSUSMAA.

REVUE MILITAIRE FRANCAISE.

Nr. 147. 1. september 1933. a.

„Uurimus teadete kogumisest sõjas“ (kolonel Bernis).

Peatudes pikemalt kogutavate teadete tähtsuse juures ühe või teise juhtimise eeslõuna jaoks, autor tähendab, et teated, mis võib olla näiteks rügemendi ülemale, osutuvad väga väärtuslikuks, nagu vastase raskekuulipildujate pesade asukohad jne., ei oma armee juhataja seisukohast peaaegu mingit väärtust. Selle vastu andmed vastase jõudude ümbergrupeerimistest, uute mahalaadimise jaamadest avamisest jne. on rügemendi ülemale vähe huvipakkuvad, samal ajal aga armee juht hindaks neid väga kõrgelt. Edasi annab autor mõningaid näpunäiteid, kuidas peaks sündima kogutavate teadete grupeerimine, nende analüüs ja järelduste tegemine vastase kavatsuste kohta. Oma väiteid illustreerib autor näidetega Maailmasõjast. (Järgneb.)

„Pealetung Colmar'i suunas 1914. a.“ (major Gras).

Uurimus prantsuse piirikatteosade operatsioonidest augustis 1914. a. Lotaringenis ja Vogeesides. (Järgneb.)

„Hoche'i sõjakäik Vogeesides 1793. a.“ (kolonel P.).

Kinidral Hoche olevat olnud esimene, kes enne Napoleoni jõudis arusaamisele, et positsioonidest kramplikult kinnihoidmine, kui head need ka ei oleks, ja „meetodilise pikaldusega“ liikumine ühest kindlustatud laagrist teise ei vii lõpulikule võidule. Vastandina tol ajal maksvatele vaadetele sõjapidamise viisides, kindral Hoche nõudis oma armeelt kiiret liikumist, paenduvust manööverdumises ja püüdis operatiivselt tähtsamates suundades saavutada nii materjalset kui moraalset ülekaalu. Autor peab kindral Hoche'i teerajajaks nendele meetoditele, milliseid Napoleon hiljem kasutas eduga.

„Kolonel Gruard“ (kol.-ltn. Mayer).

Käesolev kirjutis tahab olla nähtavasti nekeroloog. Kolonel Gruard oli tuntud prantsuse sõjaväes oma uurimustega sõjaajaloo alal, millele najal püüdis sugereerida oma töökspidamisi strateegias. 1882. a. koostas ta sõjaplaani Saksamaa vastu, mis aga nähtavasti ei leidnud poolehoidu. Tema põhiidee seisis selles, et vägede koondamine tuleks läbi viia veidi „vasakumale“ (nähtavasti Belgia piirile lähemale. — R. Tck.) ja et Prantsusmaa ei peaks sõda algama strateegilise pealetungiga, vaid ootama olukorra selginemist, avaldades vastupanu ja tarkem korral teostades ümbergrupeerimisi. Sündmused 1914. a. näitasid, et kolonel Gruardil oli nii mõneski asjas õigus.

„Uurimus armee lennuväe tegevusest sõjategevuse algul“ (kapten P. d'Argis).

Huvitav uurimus lennuväe kasutamise tingimustest. Tõmmates paralleeli lennuväe kasutamise meetodite vahel Maailmasõjas ja nüüd, autor leiab, et olukord on üldiselt materjalosa suh-

tes muutunud paremaks, kuid puuduvat siiski tehniliselt hästi läbimõeldud ja ehitatud lennukid kaugeluureks. Tema arvates kaugeluure lennuk peaks vastama järgmistele tingimustele: suur kiirus, suur lagi, võimeline lendudeks öösel, mitme mootoriga, et rikete korral mitte olla sunnitud maandama vastase territooriumil, lenukestvus 5—6 tundi, kolmekohaline — vaateleja dubleerimiseks raadiotelegrafisti ja kuulipilduriga.

R. Tck.

Bibliograafia.

Kindral Culmann. *Reichsheer et Milices. Leur structure et leur emploi stratégique.* (Reichsheer ja miilitsavägi. Nende struktuur ja nende strateegiline kasutamine). Raamat on alles hiljuti ilmunud ja käsitleb tähelepanuväärivaid organisatsioonilisi ja strateegilisi küsimusi. Uurimus jaguneb kaheks osaks milledest esimeses võetakse vaatluse alla saksa sõjavägi tänapäeval ja tulevikus ning seoses sellega nüüdisaja miilitsaväe organiseerimise küsimusi, kuna teises osas tehakse eeldusi millise kuju omandavad sõjalised operatsioonid tulevikus ja miilitsil väljendub koostöö miilitsa- ja elukutselise sõjaväe vahel nende operatsioonide läbiviimisel.

Kindr. Culmanni uurimus, baseerub Reichsheeri praegusele organisatsioonile, näitab arvudega kui palju peaks sakslastel rahuajal olema tagavaraks sõjavaruustust, suurtükke, laskemoona jne., et rahuldada vähemalt esimesi sõjatarvidusi ja millisel määral läks neil korda päästa rahulepingutega hävitamisele määratud relvi. Saksamaa vajavat sõjalaalul — nii arvab autor — vähemalt 3000 suurtükki ühes vastava laskemoona hulga, et relvastada ning varustada paarkümmend diviisi. Sakslaste arvates peaks modern väljasuurtükk ja kerge haubits suutma tulistada 12—14 km peale ja 10 cm suurtükid kuni 16 km peale: niisuguse materjalosa valmistamiseks ei olevat praegu ette näha tõsisemaid takistusi, kuna saksa tööstus olevat selleks küllalt hästi kohandatud.

Vaadelnud ja kaalunud mitmesuguste poliitiliste ja spordiühingute sõjalist väärtust autor leiab, et see ei ole siiski nii kõrge, kui tavaliselt arvatakse; tänapäeval võivat lugeda „reservitiiks“ ikkagi ainult neid, kes on käinud läbi sõjaväe ridade ja saanud seal lahingulise ettevalmistuse. Teisest küljest saaks Reichsheer vististi läbi oma reserviga kuna 100.000 kaadri raamidesse ei saakski mahutada suuremal arvul inimmaterjali, mispärast ei tekigi tarvidust ülalnimetatud ühingute abis Reichsheeri asetamisel sõjalale. Kuigi Reichsheer on ümbritsetud teatud saladusega ning andmeid tema organisatsiooni kohta on raske saada, on autor üldiselt ühel nõul nendega, kes arvavad, et ta võib kiiresti ja ilma erilise raskuseta mobilisatsiooni korral välja panna 21 jalaväediviisi, suurendades kolmekordselt pataljone, kuuekordselt patareisid ja kümnekordselt neid suurtükiväeksusi, mis peavad moodustama väekorpuse suurtükiväes.

Mobilisatsiooni katet sakslased mõtleavad teostada piirikaitse segabrigaadidega, mis moodustatakse piiriäärises ribas dislokeerivate väeosade kaadrist täiendatud kohalike osadega miilitsasüsteemi alusel. Nende jõududega mõeldakse

kallaletungivale vaenlasele vastu panna ühe päeva vältusel, tingimusel, et saab kasutada vägede ümberpaigutamiseks kõike transport- ja liiklemisvahendeid. Edaspidine mobilisatsiooni teostamine võiks sündida — nagu arvatakse — kahes järgus: 30-daks päevaks pärast sõja algust — 21 diviisi ja 45-daks päevaks veel 21 diviisi. Autor, toetades mõne saksa autoriteedi arvamusele samas küsimuses, suhtub sellele kavale siiski skeptiliselt: 63 diviisi mahutavad endasse siiski kuni 2.000.000 meest ja ümmarguselt 12.500 mitmesuguse kaliibrilist suurtükki ühes nende juurde kuuluva 3.000.000 mürsuga; nende soetamine samuti nii suure hulga meeste püssialla panemine väheste rahuaegsete kaadrite ja tagavarade juures ei või sündida üleöö ka kõige parema korraldamis- ja töötamissüsteemi juures.

Siit autor järeldab, et Saksamaa praeguses olukorras paratamatult peab püüdma vältida sõjalisi kokkupõrkeid kui ta ei taha saata lahingusse ülekaalus oleva vaenlase vastu oma väiksearvulist Reichsheeri, keda ta sõja alul saaks toetada paremal juhul mõne sajatuhande, enam või vähem ettevalmistatud reservistiga. Olevat seepärast selge, et sakslased peavad korraldama oma sõjaväe ümber sundusliku teenistuse alusel, teostades seniks piirikatet praegu käsutada olevate jõududega, mida muuseas tublisti soodustab maastik Reini kallastel.

Kindr. Culmann, toetudes sõjakogemustele, võtab kaalumisele, milline võiks olla saksa sõjavägi tulevikus. See võiks sõjakorral sisaldada ümmarguselt 5.400.000 mobiliseeritavat meest, kellest pooled moodustaksid esmajärgu lahingjõu, kuna ülejäänute hulgast umbes 2.000.000 meest, olles küll nagu teisedki sõjaliselt ettevalmistatud, saaks ära kasutatud mitmesuguste teisejärgu ülesannete täitmiseks. Selle sõjaväe rahuaegsete kaadrite korraldumisel peaksid olema maksvad järgmiseid põhimõtteid: 1) diviisis, mis koosneks ümmarguselt 18.000 mehest, ainult $\frac{2}{3}$ moodustaks endast lahingu ehk n. n. tulejõu, kuna $\frac{1}{3}$ oleks määratud teenistuste funktsioneerimiseks. Väekorpuses ja armees see proportsioon muutuks tunduvalt viimase osa kasuks. Sealjuures esimesse ossa kuuluvate sõjaline ettevalmistamine on märksa keerukam ja nõuab rohkem aega kui nende kes kuuluvad teise ossa; 2) senisest suurem tarvidus mitmesugustes tehnilistes jõududes ning spetsialistides.

Kindral Culmanni arvamuse järgi modern sõjavägi koosneb ühelt poolt kaadrist ja spetsialistidest kelle ettevalmistamine on keerukas ning aegaviitev, ja teiselt poolt n. n. manöövri-massist, kelle ettevalmistamine on tublisti lihtsam ning nõuab vähem aega. Selle mõtte kohaselt ka Saksa sõjavägi võiks rahuajal koosneda elukutselistest — teenistusaja kestusega 4 aastat senise 12 aasta asemel, ja miilitsaväest — teenistusaja kestusega kõigest mõni kuu. Praegusest Reichsheerist oleks esimene osa 3 kuni 4 korda suurem, nagu seda võivat ka järeldada kindr. v. Seeckt'i ja kindr. v. Schleicher'i arvamustest selle küsimuse kohta. Selle sõjaväe ülesandeks oleks: 1) rahuajal: a) teostada nende väljaõpet, kelle teenistus vältab pikemat aega; b) jälgida sõjatehniliste ja taktikaliste küsimuste arenemist ühes siit ammutatud õpiste realiseerimisega väljaõppe teostamises; c) ettevalmistada häid instruktore ohvitseride ja all-

Narva tagavaraväe ohvitseride laskevõistlustelt.



Osavõtjad võistlustest ja karika annetajad. Keskel lipnik Veidendamm võidetud karikaga.

ohvitseride hulgast; 2) sõja ajal: a) moodustada lahinguliselt kõrgeväertusliku ning liikuva „pealetungi massi“, mille sõjajalale seadmine võiks sündida minimaalse ajakuluga; b) anda kaadri nende piirilasuvate miilitsaosadele, kel tuleb täita katte ülesandeid; c) mobilisatsiooni korral moodustada kaadri ja anda tarvilikke tehnilisi jõude miilitsaosadele.

Kokkuvõtlikult: süsteemi aluseks oleksid järgmised kriteeriumid: 1) Mitmesugused aktiivteenistuse ajad, kusjuures üks osa sõdureist teeniks 4 aastat (Reichsheer) ja teine 6 kuud (miilitsaosad); 2) mitmesugune taktikaline kasutamine, kusjuures mobiliseeritud jõud jaguneksid „läbimurde diviisideks“ ja „sektori diviisideks“. Autor arvab, et neil põhimõtetel baseeruvate kaitsejõudude organisatsioon on võimalik hoida saladuses ja sellega üllatada vastast sõja puhul.

Oma raamatu teises osas kindr. Culmann püüab lahendada relvastuse ja organisatsiooni küsimusi. Rahuajal Saksamaal olevat võimalik pidada tagavaras iga esimese järgus kasutamiseks määratud 15 cr ja sellest vähemakaliilrilise suurtüki peale kuni 3000 mürsku; suuremate tagavarade hoidmine näivat vähetõenäoline. Igal juhul olevat aga Saksamaal võimalik rahuajal ettevalmistada relvade massiliseks produtseerimiseks mobilisatsiooni korral varem väljatöötatud tüüpide järgi (v. Seeckt'i arvamus). Kuigi kõiki sõjaväega seoses olevaid küsimusi ümbritsetakse suure saladusega, olevat tõenäoline, et esimese 4 kuu vältusel pärast sõja algust sõjatööstus võib tõsta oma kuu toodangut 2000 kuni 2500 suurtükini, 12—14.000 kuulipildujani, 200.000 püssini, 2000 lennukini jne. Seega alates neljandast kuust sakslased võiksid vabalt igas kuus formeerida kuni 12 diviisi ühes vasta-va väekorpuse ja armee suurtükiväega ja muu vajaliku relvastusega. Juhul kui seda ei suudeta, võiks operatsioonide läbiviimises tekkida takistusi ja „läbimurde vägi“ saada isoleeritud oma miilitsast moodustatud varudest. Autor

loeb siiski võimalikuks, et relvade produtseerimine saab alguse juba enne tegelikku sõja väljakulutamist salajas.

Edasi autor annab modern Saksa sõjaväe eskiisi, mis baseerub järgmistele hüpoteesidele: 1) uus organisatsioon, mis on vastu võetud 1. jaan. 1933. a. astub jõusse 1. juul. samal aastal; 2) Reichsheeri võetakse täiendavalt vastu 200.000 meest; 3) praeguse Reichsheeri 100.000 meest 1933. a. alates moodustab ohvitseridest, allohvitseridest ja kapralitest koosneva õpetajate-instruktorite kaadri miilitsaosade tarvis; 4) Reichsheeri koosseis pärastpoole tõstetakse 300.000 mehe peale. Selle organiseerimistöö edupidise tagajärjena Reichsheer 1. juul. 1937. a. koosneks 300.000 aktiivteenistuse mehest teenistusajaga 4 aastat ja 300.000 lühikese teenistusajaga miilitsamehest — teenistusteks (sanitaar, vooi, pargi jne. osad), kokku 600.000 meest, organiseeritud 20 div. 1. juul. 1939. a. div. arv tõuseks 28 peale, kokku 860.000 meest. Järgmistel aastatel Reichsheer annaks oma reservistid juba miilitsaosade täiendamiseks. Sõjaväe teenistuse kestus oleks kokku 12 aastat, sellest 4 aastat Reichsheeris ja ülejäänud osa miilitsaväeosades. Mobilisatsiooni korral kaks nooremalt miilitsa aastakäiku läheksid Reichsheeri täiendamiseks ja ülejäänud 10 — miilitsa mobiliseerimiseks.

Järgnevalt kindr. Culmann püüab etteaimata kuidas kujuneks operatsioonide käik läänerialal sõja korral. Vaenuline tegevus algaks õhujõudude rünnakuga vaenlase õhujõudude vastu. Pool, kes siin saavutab edu, saab püüda õhürünnakutega takistada vastaspoole mobilisatsiooni ja vägede koondamise läbiviimist. Sellele järgneks vastase materjalsete ja moraalsete ressursside hävitamine, kusjuures vastavad märgid näidatakse kätte maaväe juhatusele. Õhujõududel saavutatud edu utiliseerimine maaväelt (Reservistidega kiire korras täiendatud Reichsheeri osad). Kui sealjuures mõlemate vastaste maaväe organisatsiooniline kui ka kvantitatiivne

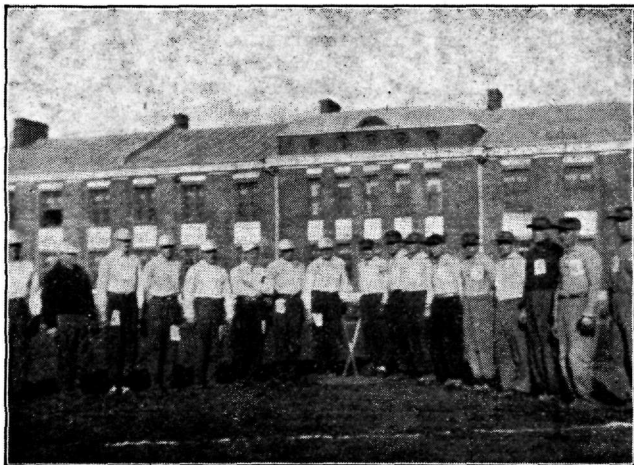
ja kvalitatiivne külg on ekvivalentsed, siis on muidugi raske öelda, kelle poole kaldub edu; kui aga keskpäraselt väljaõpetatud relvastatud massidele, kelle mobiliseerimine ning täiendamine reservistidega sünnib pealegi veel aeglaselt, seisab vastu kõrge liikumisvõimega arvult väiksem, kuid lahingomadustelt kõrgem „läbimurde mass“, siis ei tekita see küsimus enam kahtlust. „Läbimurde mass“, olles vahetpidamatult täiendatud võitlejatega ja lahingu-pidamiseks vajaliku materjalosaga ja olles toetatud miilitsaosadest moodustatud väekoondistega, võib olla väga kõrgevõimeliseks pealetungi ning löögi teguriks, mida saab parima eduga tegevusse panna neis rindeosades, kus vastane avaldab tõsisemat vastupanu. Selles küsimuses kindr. Culmann ei ole siiski ühel nõul kindr. Targe'i väidetega („La garde de nos frontières), kes arvab, et niisuguseid suurejoonelisi retkeid võib sooritada Reichsheeriga tema praeguses koosseisus — (100.000 meest). Selle läbiviimiseks pidavat juhi käsutuses olema ikkagi vähemalt kaks korda nii suur elukutseline armee.

Oma töö lõpusõnas kindr. Culmann ennustab suurearvulise miilitsaväega toetatud „läbimurde armeed“ laiu tegevusvõimalusi tulevikusõjas, eriti veel kui kasutatakse otstarbekohaselt ära need võimsad võitluse- ning sõjapidamise vahendid, millised annab juhi käsutusse motoriseerimine ja mehhaniseerimine. Tulevikusõjas otsustab väike kuid hästi relvastatud „elukutseline sõjavägi“ — arvab kindr. Culmann.

Sport.

1. diviisi piirkonnas asuvate väeosade üleajateenijate kogudevahelised pesapalli võistlused.

Läinud aasta eeskujul peeti 1.—12. oktoobri 1. diviisi piirkonnas asuvate väeosade üleajateenijate kogude vahel eelvõistlusi pesapallis. Lõppvõistlusele pääsesid lennuväedivisjon nr. 1 ja 1. jalaväerügemendi üleajateenijate kogud.



1. jal. rüg. ja üks. lennuv. divs. nr. 1. pesapalli meeskond.

„Päevaleht“ nr. 283, 17. 10. 33 kirjutab: Kaitseväe jalgpalli-esivõistluste finaalmängul pühapäeval oli üllatuseks, et 2. diviisi meeskond võitis 3 div.



— „Vai! — või nemad on üllatatud, et mina meistriks tuln. Kas nad siis ei tea, et II div. on igal alal meister, — olgu see tina- või nahkkuul.“

Esimene võitis poolfinaalis 1. soomusrongide rügemendi üleajateenijate kogu meeskonda tagajärgedega 10:8, teine sai loobumisvõidu 1. suur-tükiväegrupi ja 4. üksiku jalaväepataljoni üleajateenijate kogudelt.

Lõppvõistlusel kohtasid 15. skp. Rakveres, 5. üksiku jalaväepataljoni spordiplatsil 1. jalaväerügemendi ja üksiku lennuväedivisjon nr. 1. üleajateenijate kogude pesapalli meeskonnad. Lõppvõistluse võitis napilt 1. jalaväerügemendi üleajateenijate kogu, saavutades väikese ülekaalu üksiku lennuväedivisjon nr. 1. meeskonna üle — vahekorraga 10:9. Võit saavutati lisa järgul, kuna alul mängu seis tasavägine oli. 1. jalaväerügemendi meeskonna koosseisu kuulusid: 1) n.a.o. Valter P o b u l, 2) v.a.o. Justus Neumann, 3) n.a.o. Hugo Sitsi, 4) v.a.o. Anton T a m b e k, 5) v.a.o. Jaan T u i, 6) veltv. Voldemar Bluumann, 7) v.a.o. Aleksi B a b o r i n, 8) n.a.o. Adolf D i d v i, 9) v.a.o. Aleks. K a s k.

Seega võitis 1. jalaväerügemendi üleajateenijate kogu meeskond teiskordselt rändauhinna, mis läinud aastal välja pandud üleajateenijate kogude poolt. Lõplikuks omandamiseks tuleb rändauhinna — karikat kaitsta veel vaid üks kord.

Äsjamöödunud pesapalli võistlused näitasid, et sel alal on aasta jooksul tehtud tüsedat tööd. Pesapalli mäng on jõudnud tungida ka suuremasse massi, mida tõendab publiku huvi võistluste vastu. Lõppvõistlusi jälgis nähtava huviga garnisoni kaitsevälaskond ja rohkesti asjastuhvituid.

F. B.

Bridshf.

Bridshiülesanne nr. 14.

Toome seekord ülesande, mille kokku seadnud
Gr. Dohna. Kaartide jaotus on järgmine:

	♠ 7			
	♥ 8, 7, 6, 5, 4			
	♦ 8			
	♣ E, 2			
6, 4, 3, 2	♠	B	♠ 5	
3, 2	♥	Y	♥ S, 10	
5, 4	♦	Z	♦ 6	
3	♣	A	♣ K, 10, 9, 8, 7	
	♠ —			
	♥ Ä, K, E, 9			
	♦ —			
	♣ Ä, S, 6, 5, 4			

Trumbita. A—B on mängul, A käib välja
ja annab ära vaid ühe võtte.

Lahendus bridshiülesandele nr. 13.

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A: pada E, 9; ärtu Ä, 10; ruutu 10; risti Ä, 10, 4. B: pada 7; ruutu K, 9, 6, 2; risti K, 8, 3. Y: pada S, 8; ruutu E, 7, 4; risti S, 6, 2. Z: pada 10, 4; ärtu K, 8; ruutu 8; risti E, 7, 5. Ruutu trump. A käigul võtab kõik tihid.) Ülesande lahendamisel on rida variatsioone, mis olenevad Y käikudest. Üks neist on:

1. A ruutu 10, E, K 8.
 2. B pada 7, 4, E, 8.
 3. A ärtu — äss, pada — sõdur, risti — 3, ärtu — 8.
 4. A ärtu — 10, risti — 2, ruutu — 2, ärtu — kuningas.
 5. B risti — K, 5, 4, 6.
 6. B risti — 8, 7, äss, S.
- A—B teevad viimased kaks võtet.

Tagavaraväe ohvitserid!
Tellige ja lugege
„Sõdurit“.

Ettenägelik ja hoolitseja pereisa



kindlustab elu oma perekonna ja enda hüveks Eesti Lloyd'is, sest selle seltsi laiaulatuslike soodustustega moodne elukindlustus on kindlaim tuleviku tugi. Julgelt võivad sammuda tulevikku need, keda kaitseb

EESTI LLOYDI
elukindlustus.

**Kaubandus-Tööstus-
Aktsiaselts**

„KREENBALT“

Tallinn, S. Karja tän. 13.

Telegr. aadress : „Kreenbalt“ Tallinn
Postkast nr. 346. Telefon 425-14.



Nõudke kodumaa kaupa!

Nõudke kodumaa kaupa!

Järgmiste

*kodumaa tekstiilvabrikute
müügikeskkoht ja pealadu:*

**Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise
Vabrikute A.-S.**

**Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufak-
tuuri O.-ü.**

**Sindi Tekstiilvabrikute Ühisus, end.
Wöhrmann & Poeg.**

Eesti Niidivabrikute Ühisus.

*Kõigi ülalnimetatud vabri-
kute saaduste en-gros-müük.*